

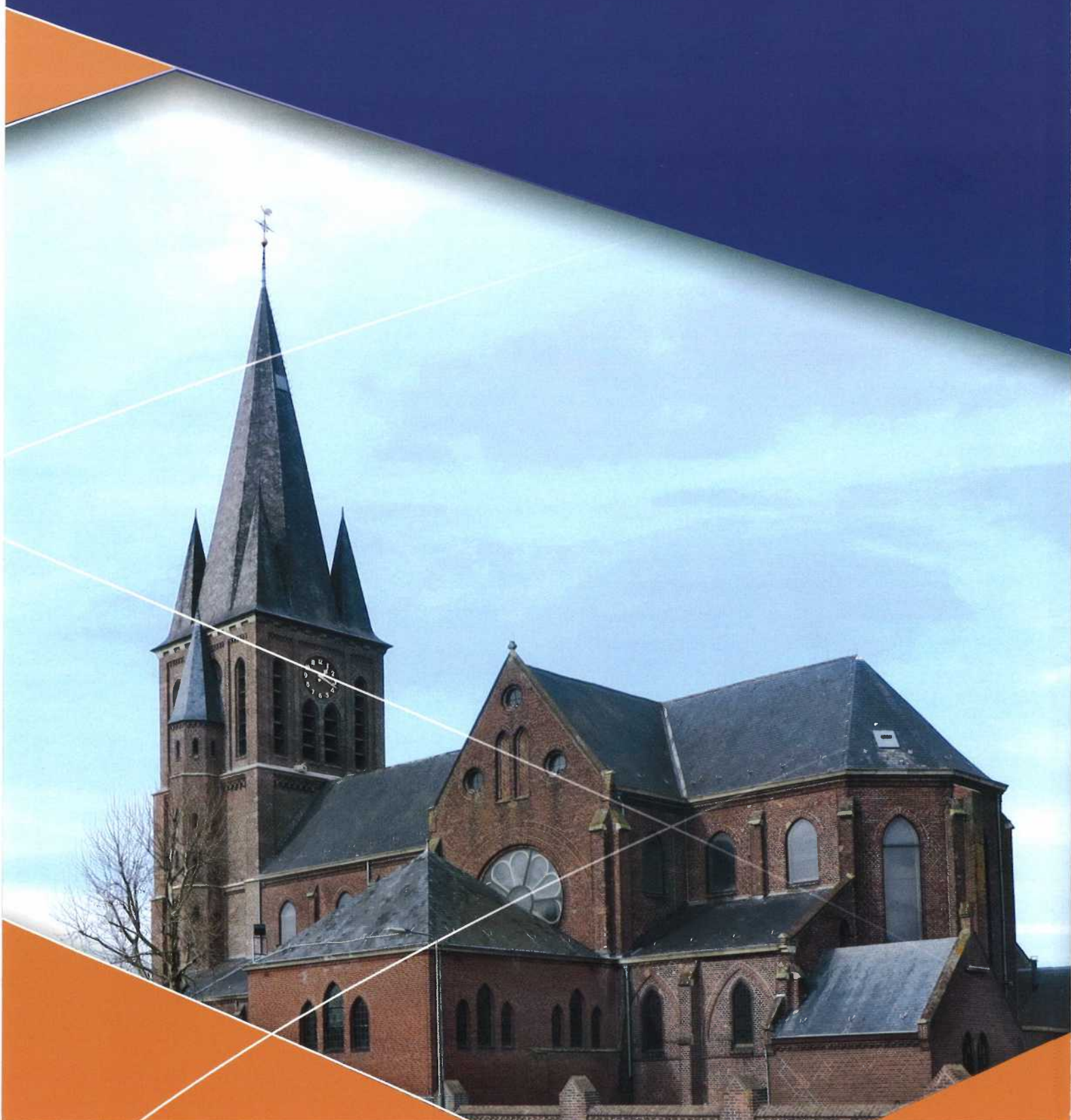
JAARGANG 46 | 2018 | 2

KONINKLIJK

LGOG

LIMBURGS TIJDSCHRIFT VOOR **Genealogie**

Inhoudsopgave

Van de redactie	34
De familie Aerthijs en de oprichting van de parochie Ospel in 1864 door ing. W.H.G. (Henk) Hermans, whghermans@gmail.com	35
Frans Karel Joseph Russel in conflict met de Nederlandsche Zuider-Spoorweg Maatschappij door dr. Bernard Russel en Jean Maenen, jean.maenen@skynet.be	52
Aanvullingen op de genealogie Van Mechelen. Pastoor vergat een doop in te schrijven door A.S.M. (Funs) Patelski, a.s.m.patelski@hetnet.nl	58
Dopen van kinderen van Maasschippers te Luik 1673-1702 door drs. Henk J.L.M. Boersma, hjlmoersma@ziggo.nl	61
Boekbespreking Hustinx-Quix. Kwartierstaat, genealogie en familiegeschiedenis deel II door drs. Henk J.L.M. Boersma, hjlmoersma@ziggo.nl	63

Het LTVG verschijnt vier maal per jaar en is:

- Voor leden van zowel het Koninklijk LGOG als ook de Sectie Genealogie gratis. Het lidmaatschap van de Sectie Genealogie bedraagt voor leden van het Koninklijk LGOG € 25,00 per jaar. Leden van de Sectie Genealogie ontvangen drie maal per jaar een Nieuwsbrief.
- Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 30,- per jaar.
- Losse nummers zijn verkrijgbaar voor € 7,50 per uitgave (excl. verzendkosten).

Voor lidmaatschappen, abonnementen en losse nummers: Bureau Koninklijk LGOG, Postbus 83, 6200 AB Maastricht, tel. 043 321 25 86.
Mailadres: info@lgog.nl. Website: www.lgog.nl.

Redactie: Ton van den Berg, Jan Hanssen, Bert van Laer (secretaris) en Funs Patelski (hoofd- en eindredacteur).

Redactieadres: Uilenweg 1, 6006 SK Weert, tel. 0495 54 47 58
Mailadres: vanlaer@home.nl

Het werk van het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap wordt in belangrijke mate ondersteund door

provincie limburg

Grafisch ontwerp huisstijl Koninklijk LGOG:

Crasborn Communicatie Vormgevers, Valkenburg aan de Geul
Opmaak/grafische verzorging: A.S.M. (Funs) Patelski, Klimmen
Druk: drukkerij econoom bv beek-1

ISSN 0169-5177

Illustraties dienen vrij van rechten te worden aangeleverd.
Overname van artikelen alleen na schriftelijke toestemming van de redactie.

Van de redactie

In dit nummer zijn verschillende artikelen geplaatst die naast genealogie ook een stukje familiegeschiedenis beschrijven. Genealogie en familiegeschiedenis zijn nauw verwant met elkaar. Zonder kennis van de genealogie laat zich de geschiedenis van een familie vrijwel niet beschrijven. Zonder familiegeschiedenis is een genealogie voor velen, genetici uitgezonderd, een stuk minder interessant. Het is steeds zoeken naar een balans tussen beide. In dit nummer slaat de balans, in positieve zin, door naar de familiegeschiedenis.

In het jaar 1864 werd in de gemeente Nederweert een nieuwe r.-k. parochie gesticht. Ze kreeg als naam Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen. De kerk werd gebouwd in het gehucht Ospel. Henk Hermans, lokaal en provinciaal politicus uit Ospel, verdiepte zich in de ontstaansgeschiedenis van zijn parochie. Wie stelde de grond ter beschikking en welke families waren betrokken bij de financiering van de bouw van de kerk? Hij ontdekte dat de familie Aerthijs daarin een belangrijke rol speelde. Bekend is het Aerthijsplein te Ospel. Waar komt die familienaam vandaan? Hoe kwam de familie aan haar vermogen en wat betekende zij voor de gemeenschap in Ospel?

Bernard Russel en Jean Maenen uit Lanaken schrijven over een andere politicus, Frans Karel Joseph Russel uit Geleen, die in conflict raakte met de in 1890 opgerichte Nederlandsche Zuider-Spoorweg Maatschappij. Dit bedrijf legde de spoorlijn Sittard-Herzogenrath aan. Hiervoor moesten ook gronden van de Biessenhof te Geleen, in bezit van Russel, onteigend worden. Dit leidde tot een lange gerechtelijke procedure.

Dat er in het verre verleden pastoors leefden die nogal slordig omgingen met het noteren van dopen en huwelijken zal menige genealoog zelf hebben ervaren. Frans Boumans uit Hoensbroek reageerde op mijn artikel over de familie Van Mechelen in het vorige nummer. Hij ontdekte dat de pastoor van Marienberg, net over de grens bij Rimburch in het Wormdal, een doop vergat in te schrijven en die hij later in een verkeerd jaar in het doopregister er tussen frommelde. Het leidde tot een herziene beschrijving van het betreffende gezin in de genealogie Van Mechelen.

Henk Boersma ontdekte bij zijn onderzoek naar de familie Fourestier Lanous in de protestante registers van Olne bij Luik meerdere doopinschrijvingen van bekende families van maasschippers. Hij noteerde deze voor ons tijdschrift.

Verder bespreekt Henk Boersma het tweede deel van het in twee delen verschenen boek van Els Hustinx en Jef Moers, de kwartierstaat Hustinx-Quix. Een imposant werk.

Wij wensen u wederom veel studie- en leesplezier.

Funs Patelski.

De familie

Aerthijs

en de oprichting van de parochie Ospel in 1864

W.H.G. (HENK) HERMANS

Omstreeks 1850 was er nog geen sprake van een dorp Ospel. Ten oosten van de kern Nederweert lagen talrijke gehuchten waarvan Ospel er een was. De meest oostelijk gelegen gehuchten vormden in 1864 de parochie O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen waarvan de kerk in het gehucht Ospel werd gebouwd. Dit gehucht lag het meest centraal aan de doorgaande weg van Nederweert naar Meijel. Op kaarten bestaat dan de parochie Ospel uit de gehuchten Ospel, Kreijel, Waatskamp, Klaasstraat en Horik. Binnen de parochie Ospel kende men daarnaast ook nog de gehuchten Nieuwstraat, Meyelse Dijk en de Klootspeel.

Totaal ging het om 872 zielen met 164 huizen.¹

In Ospel is het plein in het centrum genoemd naar de familie Aerthijs, het Aerthijsplein. Waar nu het plein is, lag vroeger de boerderij "Bi-j Haaze" waarop lange tijd de familie Aerthijs woonde. Deze familie heeft veel betekend voor de oprichting van de parochie Ospel in 1864. Veel meer dan dit weten de meeste bewoners van Ospel niet over de familie. Overigens komt de familienaam Aerthijs niet meer voor. Waar is de familie gebleven en wat heeft ze gedaan voor de oprichting van de parochie? Ook is uit overlevering bekend dat ze zeer welgesteld was. In 1881 had deze familie een vermogen van 200.000 gulden hetgeen voor die tijd zeer veel was. Waar heeft ze dit vermogen mee verdiend? Dit artikel probeert op deze drie vragen een antwoord te geven.

De naam Aerthijs

De naam Aerthijs is ontstaan in de periode 1700-1800. De (voor)naam Thijs kwam in Nederweert en omgeving veel voor evenals de (voor)naam Aert. Dus Aert van Thijs werd opgeschreven als Aert (van) Thijs en als deze weer een zoon had, bijvoorbeeld Joannes, dan werd dit Joannes (van) Aert (van) Thijs. Als men dit snel uitsprak dan lag het voor de hand dat een pastoor Aerthijs verstond en dit ook opschreef in zijn registers.

Ergens omstreeks 1670 werd er in Nederweert een Arnoldus Tijs geboren. Zijn roepnaam werd Aert of Aret Tijs. Deze Aert Thijs huwde in 1694 met Heijl Vaes. Zij kregen twee zonen en een dochter. De oudste zoon noemde zij Henricus, dus Henricus Aeret Thijs. In de doopakte werd als vader vermeld Arnoldus Tijs. Deze Henricus kreeg vervolgens weer een zoon Joannes of Jan van Aert van Thijs.

Hierbij werd eerst de laatste naam (Thijs) als achternaam gebruikt en later werden de twee laatste namen Aert en Thijs samengevoegd tot Aerthijs.

In 1739 bij de doop van Joannes Thijs, zoon van Henricus Aert Thijs, had de pastoor de eerste aanzet gemaakt voor de naam Aerthijs. Hij maakte er Joannes Aeret Thijs van. De voornaam Aert kwam in Zuid-Nederland en België veel voor.

Op deze wijze is rond 1750 in Nederweert de achternaam Aerthijs ontstaan als zijtak van de familie Thijs, met al zijn verschillende schrijfwijzen of spellingsvarianten. Bij de invoering van de burgerlijke stand in 1796 is de schrijfwijze Aerthijs vast komen liggen. Overigens zijn er desondanks in de kerkelijke boeken en burgerlijke stand toch nog 15 verschillende schrijfwijzen of spellingsvarianten geweest: Aerthijs, Arttis, Aertijs, Artijs, Aerties, Aerttheijs, Aertthijs, Aertthuis, Aert Thijs, Aert Tijs, Aeret Thijs, Aeret Tijs, Aerdthys, Aarthijs, Aert: Thijs.

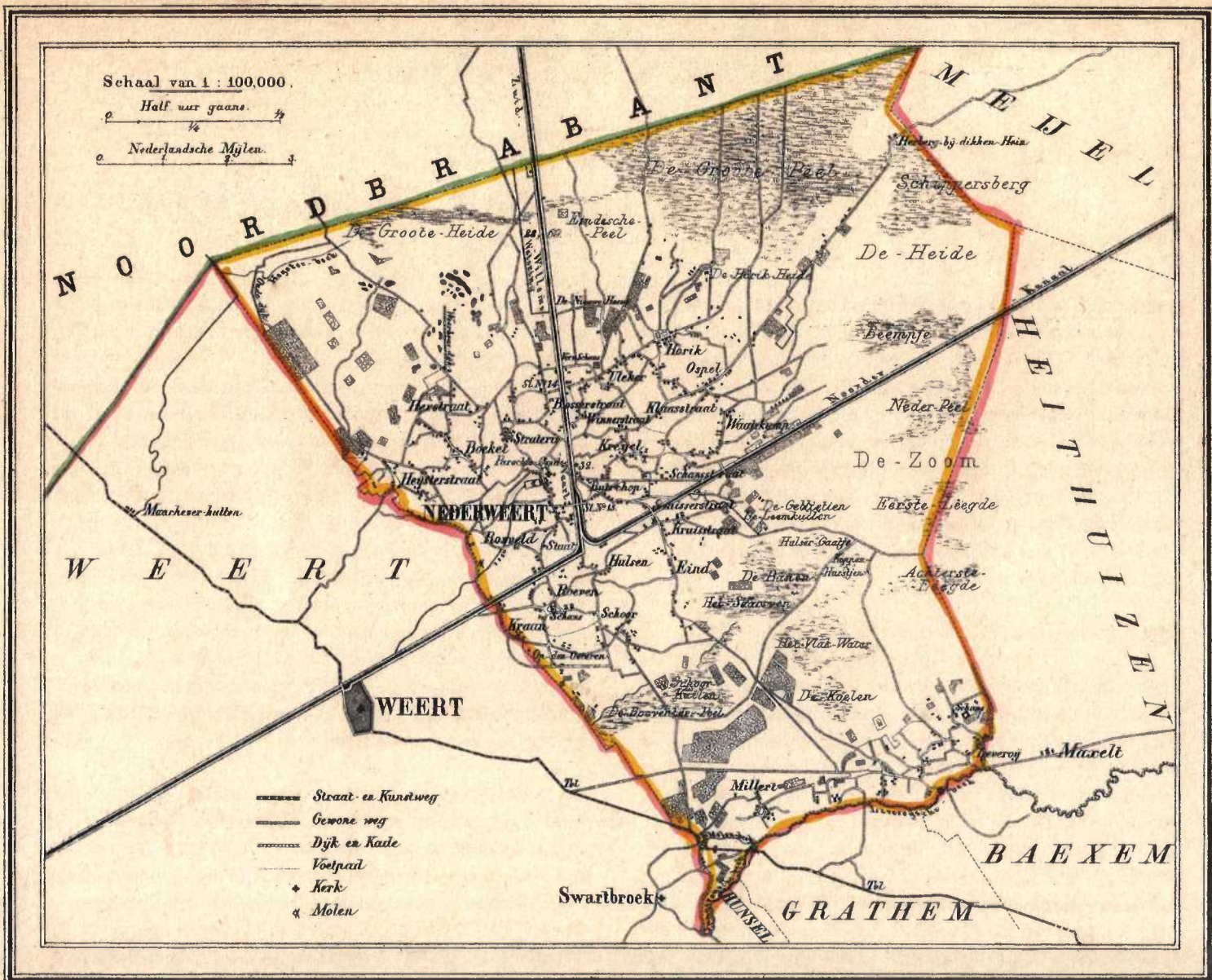
De combinatie Aert gekoppeld aan een andere (achter)naam is meer voorgekomen, vooral in België en Zuid-Nederland. Opmerkelijk is dat deze combinatie van de naam Aert en een andere (achter)naam vrijwel geheel verdwenen is. Zo ook de naam Aerthijs. De tak omvatte 22 personen. De laatste 'mannelijke' Aerthijs is overleden in 1885 en de laatste 'vrouwelijke' Aerthijs in 1915. Nergens ter wereld komt de naam Aerthijs nog voor.²

In 1903 zijn we de naam Aerthijs nog tegengekomen in Geldrop waar pastoor T. Aerthijs zijn gouden jubileum vierde als priester.³ Uit onderzoek is gebleken dat het gaat om de naam Aertnijs en deze familie is afkomstig uit Tessenderlo België en heeft later in Eindhoven gewoond. Waarschijnlijk had ook hier de verslaggever de naam verkeerd verstaan.

Familie Aerthijs, Ospel en Nederweert

In 1737 huwde Henricus Aert Thijs met Petronella Gijsen. Zij kregen een zoon Joannes, welke in 1806 als overleden vermeld werd onder de naam Aerthijs. Joannes had drie zonen, te

1867.

9441 Bunders. 4475 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

De gemeente Nederweert anno 1867 in de gemeentatlas van Nederland door J. Kuyper. Op de kaart is de noodkerk van Ospel 1864-1869 aangegeven. De nieuwe parochie Ospel omvatte de gehuchten Ospel, Krijel, Waatskamp, Klaasstraat en Horik. De vermelding "Parochie Ospel" aan de westzijde van de Zuid Willemsvaart is onjuist.

weten: (1) Hendrik, geboren als Thijs in 1768 en overleden als Thijs in 1828, (2) Petrus geboren in 1769 als Thijs en overleden als Aerthijs in 1841 en tenslotte (3) Mathijs geboren als Thijs in 1771 en overleden in 1829 als Aerthijs.

De familie Aerthijs, die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de oprichting van de parochie Ospel, zijn de kinderen van Mathijs Aerthijs, gehuwd met Joanna Jansse afkomstig van de Neerkant in de Brabantse gemeente Deurne, welke op Ospel woonde op de boerderij "Bij Haaze". De kinderen van Mathijs waren Hendrik (1804-1878), Joannes (Jan 1806-1885),

Dina (1808-1878) en Petronella (1811-1881). De oudste drie waren vrijgezel en hebben tot hun overlijden samen op Ospel gewoond. De jongste, Petronella was al op jonge leeftijd vertrokken naar de oom en tantes van moederszijde, Janssen op de Neerkant. Daar had zij haar man Willem Venmans uit Meijel leren kennen waarmee ze in 1842 was gehuwd. Met name de drie vrijgezellen, de "kinderen"⁴ Aerthijs op Ospel hebben een belangrijke bijdrage aan de oprichting van de parochie geleverd. Het vermogen van de familie was gezamenlijk bezit (onverdeelde boedel) en dus mag Petronella ook meegerekend worden⁵.

Genealogie Aerthijs

I. **Aert (Aret, Arnoldus) Tijs**, geb. ca. 1669 (geschat), overl. Boeket, begr. Nederweert 2 april 1700; tr. Nederweert 21 febr. 1694 {get.: Dirck Vaes, Thijs Steuten} **Heijl (Helena) Vaes** alias Joosten, geb. ca. 1669 (geschat), overl. na 29 maart 1739.

Op 2 april 1700 werd begraven Aret Thijs uit het Boeket (Nederweert). Waarschijnlijk was het deze Thijs omdat er maar één Aret Thijs was en er verder na 1700 geen kinderen meer geboren werden uit het huwelijk. Bij zijn huwelijk werd de naam geschreven als Aert Thijs. Bij de geboorte van dochter Maria was het Arnoldus Tijs.

Uit dit huwelijk:

1. Henricus Tijs, ged. Nederweert 10 juli 1695 {peetouders: Petrus Sasen alias Eeckers, Catharina Huijben}, **volgt II**.
2. Joannes Thijs, ged. Nederweert 29 maart 1697 {peetouders: Cornelius Brangers, Helena Thijs}.
3. Maria Thijs, ged. Nederweert 26 maart 1699 {peetouders: Joannes Maes, Anna Petri Joosten}.

II. **Henricus Tijs**, ged. Nederweert 10 juli 1695; tr. Nederweert 30 april 1737 met dispensatie in de roepen {get: Joannes Gijzen, Elisabetha Gijzen} **Petronella Ghijsen**, ged. Nederweert 4 sept. 1698, begr. Nederweert 22 dec. 1741, dochter van Jacobus Ghijsen en Catharina Jegers.

Op 4 oktober 1736 was er een rechtszaak te Roermond over 100 gulden die Maria Vaes (familie??) verschuldigd was aan Hendrick Thijs. Maria diende 100 gulden terug te betalen aan

Jan de broer van Hendrick. Opgemaakt te Roermond 5 december 1736.

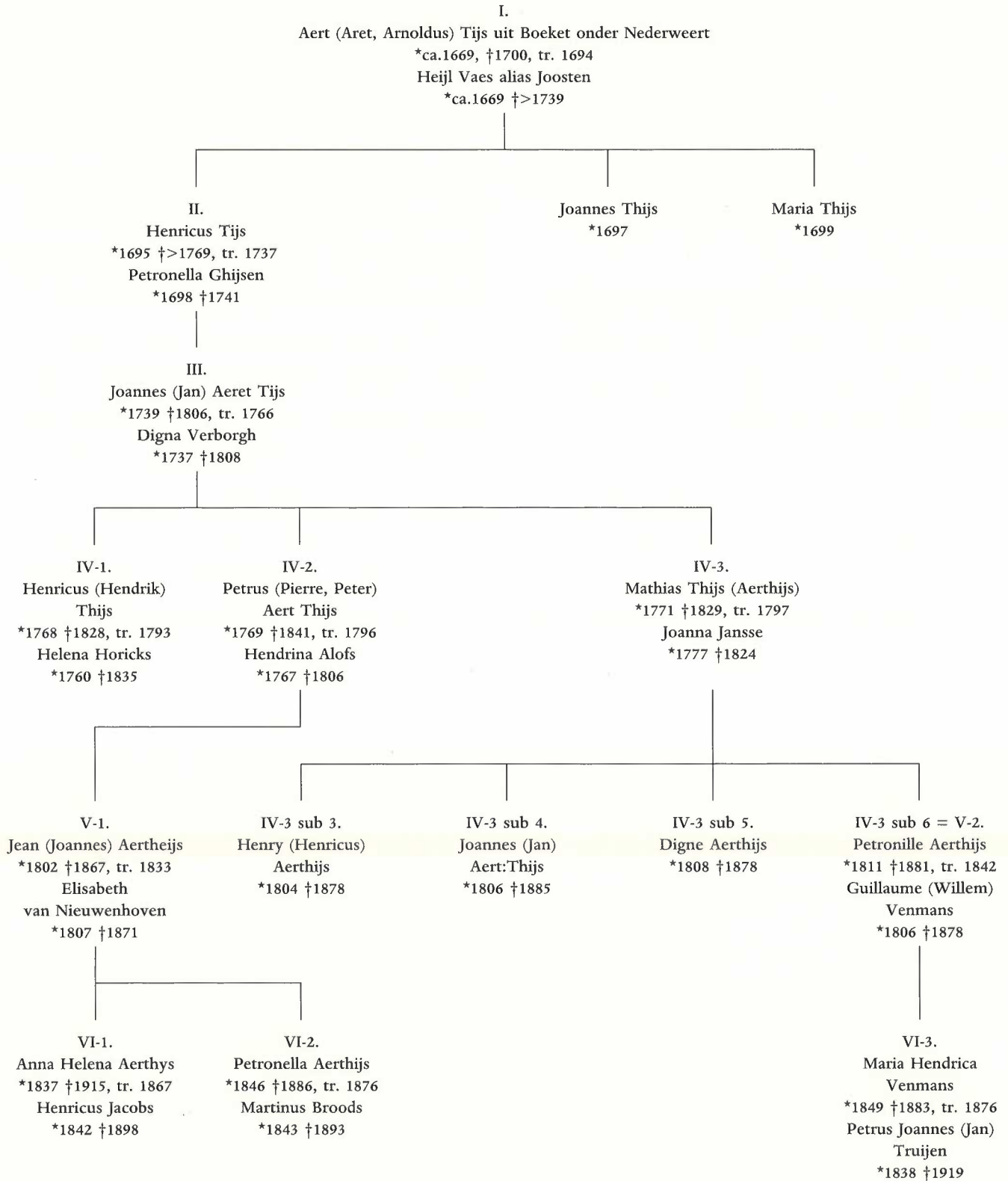
Op 26 maart 1751 verschenen Johanna Bloemers weduwe van Jacob Thonis zaliger geassisteerd door Maes Coppen en Jacob Reijners als voogden [zijzelf was als vrouw rechts-onbekwaam] als 1e comparant en Hendrick Aert Thijs als voogd voor zijn minderjarige zoon Johannes verwekt bij Peternelle Ghijsen zaliger als tweede comparant. Aert Thijs verkocht in volle eigendom aan Bloemers de helft van een erf gelegen in Boeket. Bloemers betaalde hier voor aan Aert Thijs de somme van 400 gulden. Bij achterstallige betaling betaalde Bloemers een rente inclusief hieruit voortkomende lasten. Bloemers beloofde Aert Thijs twee winters gratis kost en inwoning te geven. Aert Thijs zou ook gedurende de rest van zijn leven vrije in- en uitgang hebben en gratis vuur en licht genieten. Hendrik Aert Thijs verklaarde niet te kunnen schrijven.

Op 5 mei 1769 verschenen Joannes Smeets en zijn huisvrouw Aldegondis Prinsen voor de schepenen van Nederweert om een jaarlijkse rente te verkopen/gunnen aan Hendrick Aertthijs ter grootte van 10 gulden [= 2,5%] over een kapitaal van 400 gulden. Deze rente moest voor de eerste maal betaald worden op 5 mei 1770. Smeets veropignoreert hiervoor een huis en ca. 2 boender land gelegen in Kreijel. Buren zijn de erfgenamen van Peter Hoeben en Hendrick Crijelmans. [In moderne taal; Aertthijs leende aan Smeets 400 gulden die hierover jaarlijks 2,5% rente moest betalen zijnde 10 gulden. Smeets stelde een huis met grond als onderpand.]

Op 5 juli 1787 verklaarde Jan Aertthijs voor de president-schepenen het kapitaal van 400 gulden inclusief alle rente ontvangen te hebben van Aldegondis Prinsen weduwe van Jan Smeets.⁶

Het Aertthijsplein te Ospel. Foto van de auteur.

Uit dit huwelijk:

1. Joannes Aeret Tijs, ged. Nederweert 29 maart 1739 {peetouders: Godefridus Gijssen, Johanna Bloemers namens Helena Vaes}, **volgt III**.

III. **Joannes (Jan) Aeret Tijs**, ged. Nederweert 29 maart 1739, landbouwer, overl. Ospel gem. Nederweert 17 aug. 1806; tr. Nederweert 25 nov. 1766 {get.: Petrus Verborgh, Anna Ghijsen} **Digna Verborgh**, ged. Nederweert 5 dec. 1737, landbouwster, overl. Ospel gem. Nederweert 15 april 1808, dochter van Henricus Verborgh en Maria Simons.

Bij de inventarisatie van de bevolking van de gemeente Nederweert in 1796 woonden Jan in het Heersel (nr. 2252) als Jean Aerthijs, oud 60 jaar, landbouwer en Dina Verborgh, oud 59 jaar zijn vrouw, met zijn zoons Pierre oud 28 jaar en Mathieu oud 26 jaar en een dienstmeid en twee knechten. Bij het overlijden van Dina Verborgh werd in het kerkregister als partner vermeld: Joannes Aert Thijs van Ospel, terwijl in de burgerlijke stand staat: epouse [sic] de Jean Aerthijs.

Uit dit huwelijk:

1. Henricus Thijs, ged. Nederweert 16 jan. 1768 {peetouders: Henricus Thijs, Maria Simons}, **volgt IV-1**.
2. Petrus Aert Thijs, ged. Nederweert 1 juni 1769 {peetouders: Petrus Verborgh, Anna Ghijsen}, **volgt IV-2**.
3. Mathias Thijs, geb. Ospel 11, ged. Nederweert 11 febr. 1771 {peetouders: Michael Caris, Elizabetha Verborgh}, **volgt IV-3**.
4. Joannes Aert Thijs, geb. Ospel 18, ged. Nederweert 18 maart 1773 {peetouders: Petrus Verborgh namens Henricus Verborgh, Anna van de Manneker}, begr. aldaar 7 mei 1773.

IV-1. **Henricus (Hendrik) Thijs**, ged. Nederweert 16 jan. 1768, landbouwer, overl. Rosveld gem. Nederweert 9 juli 1828; tr. Nederweert 23 juli 1793 met dispensatie van de derde roep {get.: Petrus Aert-Thijs, Joanna Maria Horickx, beiden van Nederweert} **Helene Horicks**, ged. Nederweert 12 jan. 1760, overl. Rosveld gem. Nederweert 29 nov. 1835, dochter van Francis Horicks en Geertrudis Stienen.

Bij het huwelijk werd de naam geschreven als Aert-Thijs, in het bevolkingsregister van de gemeente Nederweert als Aertheijs en Aerthijs. Hij tekende zelf in 1801 met Hendrikus Aertys.

Uit dit huwelijk:

1. Henricus Aertijs, geb. en ged. Nederweert 12 maart 1795 {peetouders: Franciscus Horix, Digna Verborg}, overl. Rosveld gem. Nederweert 18 brumaire X (9 nov. 1801).
2. Joannes Aerthijs, geb. Rosveld 16, ged. Nederweert 16 okt. 1797 {peetouders: N.N.}, overl. Rosveld gem. Nederweert 1 brumaire X (23 okt. 1801).
3. Jeanne Gertrude Aerthijs, geb. Rosveld gem. Nederweert 23 messidor IX (12 juli 1801), overl. aldaar 26 jan. 1806.

IV-2. **Petrus (Pierre, Peter) Aert Thijs**, ged. Nederweert 1 juni 1769, landbouwer 1799, landbouwersknecht te Ospel 1833-1834, dagloner 1841, overl. Ospel gem. Nederweert 15 juli 1841 als Peter Aertthys; tr. Nederweert 22 nov. 1796 {get.: Aldegonda

Alofs, Mathaeus Aert-Thijs} **Hendrina Alofs**, ged. Nederweert 13 okt. 1767, overl. Nederweert 14 juli 1806, dochter van Joannes Alofs en Maria Hoeben.

Uit dit huwelijk:

1. Henrij Aert-Thijs, geb. Nederweert (Smisserstraat) 26 prairial VII (14 juni 1799), landbouwersknecht, landbouwer op Rosveld, overl. Rosveld gem. Nederweert 12 aug. 1869; tr. Weert 5 april 1839 **Joanne Catharine Geradts**, geb. Heythuysen 24 fructidor IX (11 sept. 1801), landbouwster, overl. Laar gem. Weert 3 juli 1874, dochter van Petrus Geradts en Anna Margaretha Houben.
2. Jean Aertheijs, geb. Nederweert 6 germinal X (27 maart 1802) [vader tekende met Peter Aertheys], **volgt V-1**.

IV-3. **Mathias Thijs (Aerthijs)**, ged. Nederweert 11 febr. 1771, landbouwer, overl. Ospel gem. Nederweert 1 sept. 1829 als Matthijs Aerthijs, tr. Deurne (kerkelijk) 8 okt. 1797 {get.: Henricus Aerthijs, Maria Petri Janssen} als Mathys Aardthys: **Joanna Jansse**, ged. Deurne 15 jan. 1777, afkomstig van de Neerkant, overl. Ospel gem. Nederweert 3 april 1824, dochter van Petrus Janssen Lambers en Hendrina Claessen.

In de doopakte van Mathias was de naam van zowel dopeling als van de vader Joannes Thijs vermeld. Bij de aangifte van zijn eigen kinderen werd zijn naam Aerthijs. Hij woonde te Ospel en zou er ook geboren zijn. Zijn naam werd door pastoor Deckers geschreven als Mathias Aerthijs. In de lijsten van de bevolking van de gemeente Nederweert van 1815 werd hij vermeld als Mattijs Aerties wonende op Ospel. Hij had onder andere als schieper [= schaaпsherder] in dienst: Joannes Aerties (V-1) oud 14 jaar, zoon van zijn oudere broer Petrus Joannes (IV-2). Mathijs Aerthijs kon duidelijk zijn naam schrijven; hij tekende telkens met Mathys Aerthys.

Uit dit huwelijk:

1. Anne Marie Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 20 frimaire VIII (11 dec. 1799), overl. Ospel gem. Nederweert 24 frimaire VIII (15 dec. 1799).
2. Henry Aerthys, geb. Nederweert 8 messidor X (27 juni 1802), overl. Boeket gem. Nederweert 9 messidor X (28 juni 1802).
3. Henry (Henricus) Aerthys, geb. Ospel gem. Nederweert 26 germinal XII (16 april 1804), landbouwer 1878, overl. aldaar 11 dec. 1878.

Ten tijde van de keuring voor de Militie was zijn beroep knecht. Hij was 1,67 m groot en geschikt bevonden. Om de dienstplicht te ontlopen hadden hij of zijn vader een vervanger (remplaçant) gevonden in de persoon van Casper Lodewijk Dubois, oud 27 jaar, linnenwever uit Maaseik en gehuwd met Helena Kilhath. Dit voor een bedrag van 30

gulden als aanbetaling. Totale kosten beliepen 54,81 gulden bij vertrek en 219,24 gulden na verloop van de diensttijd. Helena kreeg 5% rente over het bedrag.⁷

Op 31 maart 1826 werd een akte van kwijting gemaakt. Caspar Dubois had gediend bij de dertiende afdeling van de nationale Infanterie, thans met onbepaald verlof wonende in Maaseik. Dubois had ontvangen bij tekenen van de akte 24 april 1823 te Roermond 54,81 gulden; daarna op 19 november 1823 te Weert 131,54 gulden en thans 88,69 gulden ter gehele voldoening van een som van 219,24 gulden.⁸

1867, overl. Ospel gem. Nederweert 15 nov. 1867; tr. Nederweert 22 mei 1833 **Elisabeth van Nieuwenhoven**, geb. Nederweert 2 juni 1807, dienstmeid te Ospel 1833, dagloonster 1867, overl. Waatskamp gem. Nederweert 25 jan. 1871, dochter van Joannes van Nieuwenhoven en Maria Elisabetha Verhaeg (Verhaegen), dienstmeid te Kreyel gem. Nederweert 1833.

Bij de keuring was Joannes 1,73 m groot. In 1821 was hij in militaire dienst gegaan voor een periode van 5 jaar. Hij was ingedeeld bij de derde batterij veldartillerie van het korps

Het door Jan Aerthijs (1806-1885) in 1879 gebouwde huis, thans Rouwcentrum Van den Boom Ospel, diende als woning voor hem en zijn broer Henry en zus Digne. Het pand heeft daarna o.a. dienst gedaan als kapelanie en onderwijzerswoningen voor de meesters Derksen en Pil. Foto: Bert van Laer.

4. Joannes (Jan) Aert:Thijs, geb. en ged. Nederweert 12 dec. 1806,⁹ overl. aldaar 11 jan. 1885.

Jan werd gekeurd voor de Nationale Militie. Hij was geschikt bevonden maar had een vrijstelling voor een jaar omdat hij een broeder in dienst had met een plaatsvervanger. Zijn signalement was: 1,70 m groot, rond aangezicht, rond voorhoofd, bruine ogen, kleine neus, kleine mond, ronde kin, bruin haar en bruine wenkbrauwen.

5. Digne Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 14 dec. 1808, landbouwster 1878, overl. aldaar 25 febr. 1878 als Dina Aerthijs.
6. Petronille Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 22 sept. 1811, **volgt V-2**.
7. Jeanne Marie Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 13 nov. 1815, overl. aldaar 15 maart 1819.

V-1. **Jean (Joannes) Aertheijs**, geb. Nederweert 6 germinal X (27 maart 1802), landbouwersknecht te Ospel 1833, dagloner te Kreyel 1834, landbouwer te Ospel 1837, dagloner aldaar 1839-

Rijdende Artillerie. Joannes had lotnummer 30 getrokken en ging op 10 maart 1826 met verlof. Bruid en bruidegom kunnen niet ondertekenen.

Uit dit huwelijk:

1. Hendrina Aerthys, geb. Kreyel gem. Nederweert 3 mei 1834, dienstmeid 1870, overl. Laar gem. Weert 17 sept. 1877; tr. Weert 21 april 1870 (de bruid kan niet tekenen) **Henricus Mathias van Lierop**, geb. Laar gem. Weert 13 april 1833, landbouwer, overl. aldaar 14 dec. 1879, zoon van Mathias van Lierop en Gertrudis Thijssen, landbouwers. Uit dit huwelijk geen kinderen.
2. Anna Helena Aerthys, geb. Ospel gem. Nederweert 17 jan. 1837, **volgt VI-1**.
3. Elisabeth Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 26 sept. 1839, dienstmeid te Asten 1879, overl. Vught (Huize Voorburg)¹⁰ 23 april 1910 (ingeschreven Asten 30 april 1910); tr. Asten 15 jan. 1879 **Martinus Verstappen**, geb. Meijel 7 juni 1837, dagloner, landbouwer te Asten 1879, overl. Asten 6

juni 1881, zoon van Jan Verstappen en Maria Roijmans, landbouwers; weduwnaar van Francisca Berkers. Uit dit huwelijk geen kinderen.

4. Joanna Maria Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 29 juni 1842, overl. Nederweert (Schanstraat) 7 april 1844.
5. Petronella Aerthijs, geb. Ospel gem. Nederweert 30 dec. 1846, **volgt VI-2.**

V-2. **Petronille Aerthijs**, geb. Ospel gem. Nederweert 22 sept. 1811, overl. Meijel 18 febr. 1881; tr. Meijel 19 april 1842
Guillaume (Willem) Venmans, geb. Meijel 19 juli 1806, landbouwer te Deurne, overl. Deurne gem. Deurne en Liessel 29 juni 1878, zoon van Willem Venmans en Petronella Hendriks, landbouwers.

In Meijel waren drie molens. De banmolen (standaardmolen) welke lag aan de Molenbaan en in 1800 na een storm was omgewaaid. Zij werd opnieuw opgebouwd tussen de Hoek en de Hagelkruisweg. Hiervan was Willem Hendrik Goossens

Gevelsteen in de nok van de woning van Jan Aerthijs afgebeeld op de vorige pagina. Foto: auteur.

eigenaar. Hij verkocht deze in 1866 aan Willem Venmans.

Verder de in 1857 gebouwde molen In de Haag aan de huidige Molenhaagweg, waarvan o.a. Willem Venmans eigenaar was. Zowel Venmans als later Jan Truijen hoorden in Meijel tot de groep "Goossens" welke zeer veel macht bezat. Naast economische macht ook politieke macht. De groep "Goossens" maakte in de gemeenteraad heel lang de dienst uit.

Om deze heersende macht in het dorp te breken bouwde een groep Meijelnaren in 1872 een nieuwe molen, "Het nieuwe licht" genaamd. Later werd deze ook wel de Sandersmolen genaamd. De oude molen, "Het oude licht" genaamd, kon de concurrentie niet meer aan en in 1878 verkocht Jan Truijen, erfgenaam van Willem Venmans, deze aan Lodewijk Pennings die deze molen afbrak en herbouwde in Kessel.¹¹ De twee "nieuwe molens" in Meijel zijn in 1944 bij het oorlogsgeweld verwoest.

Uit dit huwelijk:

1. Johanna Maria Venmans, geb. Deurne gem. Deurne en Liessel 7 juli 1843, overl. aldaar 19 sept. 1861.

2. Wilhelmina Maria Venmans, geb. Deurne gem. Deurne en Liessel 18 sept. 1845, overl. Meijel 30 jan. 1910; tr. Meijel 16 april 1866 **Willem Hendrik Goossens**, geb. Meijel 31 mei 1839, grondeigenaar, molenaar, wethouder, burgemeester van Meijel 1869-1873, overl. Meijel 11 juni 1903, zoon van Johannes Bartholomeus Goossens, eerste schepen van Meijel 1839, en Sophia Houben. Uit dit huwelijk geen kinderen.
3. Hendricus Wilhelmus Venmans, geb. Deurne gem. Deurne en Liessel 17 aug. 1847, overl. aldaar 26 jan. 1848.
4. Maria Hendrica Venmans, geb. Deurne gem. Deurne en Liessel 18 dec. 1849, **volgt VI-3.**

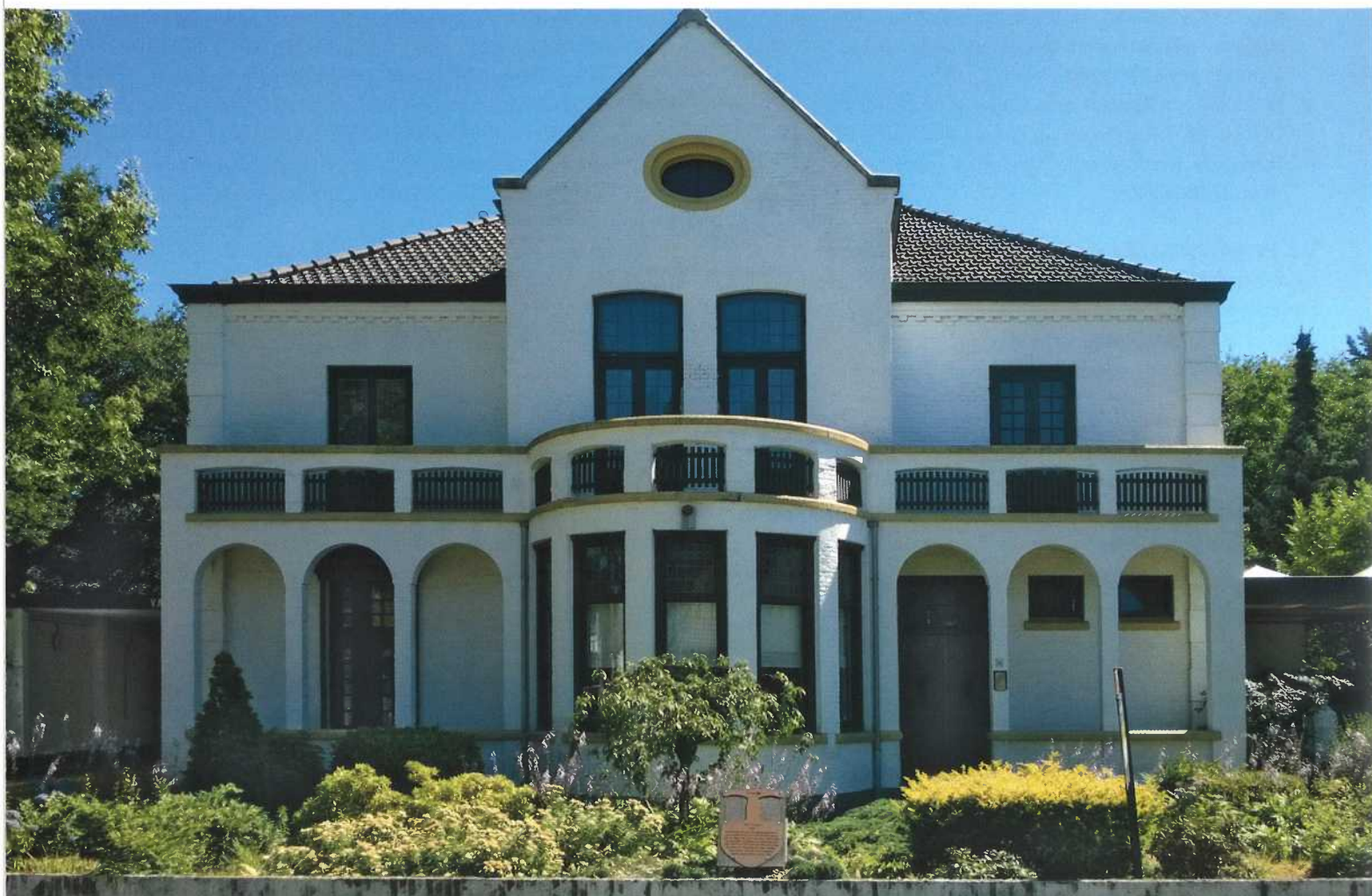
VI-1. **Anna Helena Aerthys**, geb. Ospel gem. Nederweert 17 jan. 1837, dienstmeid 1867, landbouwster 1909-1915, overl. Nederweert 22 jan. 1915; tr. Nederweert 17 mei 1867 (zij tekende met H Aerthijs) **Henricus Jacobs**, geb. Leuken gem. Weert 24 nov. 1842, dienstbode te Nederweert 1867, dagloner 1868-1879, landbouwer 1873-1898, overl. Nederweert 3 mei 1898, zoon van Joannes Matheus Jacobs, arbeider, en Aldegonda Hoens.

Uit dit huwelijk:

1. Johannes Jacobs, geb. Waatskamp gem. Nederweert 17 april 1868, werkman 1893, overl. Nederweert 2 mei 1893.
2. Joanna Maria Jacobs, geb. Waatskamp gem. Nederweert 27 aug. 1870, overl. aldaar 22 jan. 1879.
3. Levenloos geboren dochter, Waatskamp gem. Nederweert 15 nov. 1872.
4. Jan Mathijs Jacobs, geb. Nederweert 31 okt. 1873, tweeling met navolgende, landbouwer 1913, overl. Nederweert 24 maart 1960; tr. Nederweert 2 mei 1913 **Bartholomea Joosten**, geb. Deurne gem. Deurne en Liessel 26 dec. 1883, overl. Nederweert 1 nov. 1942, dochter van Joannes Matheus Joosten en Joanna Maria Nijssen, landbouwers. Uit dit huwelijk kinderen.
5. Levenloos geboren dochter, Waatskamp gem. Nederweert 31 okt. 1873, tweeling met voorgaande.
6. Antonius Jacobs, geb. Nederweert 17 aug. 1876, arbeider 1909, overl. Nederweert 17 juli 1957; tr. Nederweert 16 april 1909 **Anna Geertrudis Puijnen**, geb. Nederweert 9 dec. 1878, dienstmeid 1909, overl. Ospel gem. Nederweert 19 maart 1966, dochter van Godefridus Puijnen en Maria Theresia Wallekers, landbouwers. Uit dit huwelijk kinderen.
7. Wilhelmus Jacobs, geb. Nederweert 12 dec. 1878, landbouwer, overl. Nederweert 7 maart 1947; tr. Nederweert 5 april 1918 **Maria Christina Knapen**, geb. Nederweert 20 mei 1885, overl. Weert 8 juli 1971, begr. Ospel 12 juli 1971, dochter van Peter Mathijs Knapen, wever, en Anna Maria Hubertina Caris, landbouwers; zij hertr. Peter Joseph Hendriks.¹²

Wilhelmus woonde op de ouderlijke boerderij Waatskamp nr. 173, tegenwoordig adres Beelenstraat 10 te Ospel.¹³

8. Maria Elisabeth Jacobs, geb. Nederweert 17 jan. 1883, landbouwster 1916, overl. Nederweert 23 jan. 1937; tr. Nederweert 27 okt. 1916 **Peter Pellemans**, geb. Nederweert 9 dec. 1883, landbouwer, overl. Ospel gem. Nederweert 8 april 1973, zoon van Francis Pellemans, werkman, en Maria

Villa Truijen in de Kerkstraat 14 te Meijel, in 1882 gebouwd door Jan Truijen. Hij woonde er tot aan zijn overlijden in 1919. Foto Bert van Laer.

Catharina Meulendijk; weduwnaar van Jacoba Verkoijen; hij hertr. Mechtilda Wilhelmina Rutjens. Bij het huwelijk werden twee kinderen erkend.

VI-2. **Petronella Aerthijs**, geb. Ospel gem. Nederweert 30 dec. 1846, dienstmeid, overl. Laar gem. Weert 4 juni 1886; tr. Nederweert 28 april 1876 **Martinus Broods**, geb. Boeket gem. Nederweert 18 nov. 1843, dienstknecht 1876, werkman 1877, landbouwer 1881-1893, overl. Laar gem. Weert 7 aug. 1893, zoon van Antonius Stephanus Broods en Hendrina Hendriks, landbouwers; hij hertr. Anna Maria Hubertina Lempens.

Uit dit huwelijk:

1. Antoon Broods, geb. Nederweert 12 febr. 1877, landbouwer te Weert 1903, overl. Helden 2 juli 1954; tr. Weert 16 april 1903 **Petronella Hubertina Souts**, geb. Biest gem. Weert 19 sept. 1874, overl. aldaar 1 febr. 1917, dochter van Petrus Joannes Souts en Elisabeth van Hoef, landbouwers. Uit dit huwelijk kinderen.
2. Elisabeth Broods, geb. Laar gem. Weert 3 mei 1879, overl. aldaar 5 mei 1879.
3. Peter Joannes Broods, geb. Laar gem. Weert 3 mei 1881, landbouwer, overl. Weert 6 dec. 1958; tr. Nederweert 24 april 1908 **Maria Louisa Stultiens**, geb. Weert 29 sept. 1886,

dienstmeid te Nederweert 1908, overl. Weert 27 nov. 1951, dochter van Antonius Stultiens en Adriana van den Heurk, landbouwster. Uit dit huwelijk kinderen.

4. Levenloos geboren dochter, Laar gem. Weert 12 dec. 1883.

VI-3. **Maria Hendrica Venmans**, geb. Deurne gem. Deurne en Liessel 18 dec. 1849, overl. Meijel 15 juni 1883; tr. Deurne en Liessel 17 febr. 1876 **Petrus Joannes (Jan) Truijen**, geb. Altweert gem. Weert op de boerderij bij Heinkes¹⁴ 24 maart 1838, landmeter 1862-1877, koopman 1878-1880, grondeigenaar, raadslid en wethouder 1873-1876 van de gemeente Weert; secretaris 1869-, raadslid 1885-1895, wethouder 1886-1895 en burgemeester 1895-1913 van de gemeente Meijel; lid van de Provinciale Staten van Limburg 1895-1913, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1894-1901, voorzitter Zuid-Nederlandse Zuivelbond (ZNZ) 1893-1919, oprichter en voorzitter van de Limburgse Christelijke Boerenbond 1896-1901,¹⁵ overl. Meijel 14 nov. 1919, zoon van Petrus Truijen, raadslid en wethouder van de gemeente Weert, en Maria Elisabeth van de Kraen, landbouwers. Jan Truijen werd ook wel de "boerenkoning" genoemd.

Op 10 okt 1869 werd Jan Truijen benoemd tot secretaris van de gemeente Meijel. Hij bleef wonen in Weert maar beloofde

iedere zaterdag in Meijel beschikbaar en aanwezig te zijn (3,5 uur gaans van Weert). Op 10 sept 1873 wilde de gouverneur hem voordragen voor burgemeester van Meijel onder voorwaarde dat hij in Meijel zou gaan wonen (blijkbaar woonde hij nog in Weert). Hij ging hier niet op in. Hij was toen gemeenteraadslid en wethouder in Weert.

In 1876 huwde hij (en woonde dus op dat moment in Weert) en ging hij wonen bij zijn schoonouders Venmans op de Neerkant. In 1878 verhuisde hij naar Meijel. Jan Truijen was van 1869 tot 1876 in Meijel actief terwijl hij nog in Weert woonde.

Uit dit huwelijk:

1. Mr. dr. Peter Willem Hendrik (Piet) Truijen, geb. Neerkant op boerderij de Schelm¹⁶ gem. Deurne en Liessel 9 febr. 1877, advocaat, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1932-1946, overl. Roermond 6 april 1965; tr. Geldrop 6 febr. 1906 **Paulina Joanna Maria van den Heuvel**, geb. Geldrop 30 aug. 1883, overl. Roermond 25 mei 1955, dochter van Vincentius Adrianus Maria van den Heuvel, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, en van Francisca Maria Josephina Sanders. Uit dit huwelijk kinderen.
2. Johanna Maria Dina (Dina) Truijen, geb. Neerkant op boerderij de Schelm¹⁷ gem. Deurne en Liessel 5 april 1878, overl. Roermond 11 aug. 1958; tr. Meijel 27 aug. 1907 **mr. Theodorus Joannes Hubertus Aquarius**, geb. Haelen (op den Dries) 15 nov. 1875, burgemeester van Haelen 1903-1936 en Nunhem 1913-1940, lid van de Provinciale Staten in Limburg 1919-1931, president van de Raad van Toezicht van de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven, commissaris der Nederlandsche Landbouwbank te

Foto Bert van Laer.

Amsterdam, Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, overl. Haelen 1 aug. 1944, zoon van Paulus Henricus Hubertus Aquarius, landbouwer, brouwer en wethouder van de gemeente Neer, en Gertruda Florentina Hubertina Wouters. Uit dit huwelijk kinderen.

3. Elisabeth (Liza) Wilhelmina Truijen, geb. Meijel 4 april 1879, overl. Roermond 2 aug. 1956, ongehuwd, woonde bij broer Piet op de Willem II Singel 67 in Roermond alwaar ze ook overleed.
4. Willem Hendrik Truijen, geb. Meijel 6 sept. 1880, overl. aldaar 8 nov. 1880.
5. Willem Jan Hendrik Truijen, geb. Meijel 16 sept. 1881, overl. aldaar 5 okt. 1881.
6. Levenloos geboren zoon, Meijel 15 juni 1883.

Betekenis voor de kerk op Ospel

Ospel was tot 1864 een onderdeel van de St. Lambertusparochie te Nederweert. Dat betekende dat parochianen die tegen de grens met Meijel woonden een afstand van acht kilometer te voet moesten afleggen (ruim 1,5 uur gaans heen en ook weer terug) om aan de kerkelijke verplichtingen te voldoen. Wilde men ter communie gaan dan moest men ook nog nuchter zijn. In de zomer ging dit nog enigszins, maar in de winter met een zeer slechte onverharde weg (meer een modderspoor) was dit ondoenlijk. Ook parochianen die dichterbij woonden, moesten een uur lopen naar de kerk. De roep om een eigen kerk werd in Ospel dan ook steeds luider.

In 1861 en 1862 werd het de deken van Weert steeds duidelijker dat er iets moest gebeuren. Een groep *wijze mannen* uit Ospel verklaarde zich voorstander van de oprichting van een eigen parochie.¹⁸ Gezamenlijk kreeg men de bisschop van Roermond achter dit plan. Deze laatste raadde de *wijze mannen* van Ospel aan te zorgen voor geld voor de bouw van een kerk. Hiermee kon men dan bij de gemeente en rijksoverheid (die toen nog goedkeuring en daarmee subsidie diende te verlenen¹⁹) aantonen dat het de parochianen ernst was.

De groep "wijze mannen" ging vervolgens alle bewoners in alle gehuchten (Ospel, Waatskamp, Kreijel, Claesstraat en Horick) af voor een vrijwillige bijdrage.²⁰ Deze collecte leverde 13.416 francs²¹ op, oftewel 6.388 gulden waarvan de helft uit het (toen nog) gehucht Ospel zijnde 3.262 gulden. Ospel was het grootste gehucht met de meest draagkrachtige inwoners. Aangenomen mag worden dat de familie Aerthijs aan deze collecte een belangrijke bijdrage heeft gedaan.

Kerk O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen te Ospel

Conform het Keizerlijk Decreet diende de gemeente te zorgen voor de bouw van de pastorie en de parochianen voor de bouw van de kerk. De pastorie was gebouwd op grond van de familie Aerthijs die deze aan de gemeente had verkocht voor 70 gulden (14.45 roeden).

In 1865 werd gestart met de bouw van de kerk die begroot was op 34.400 gulden. Naast de opbrengst van de reeds in 1862 gehouden collecte en subsidies leende de parochie 3.750 gulden van de familie Aerthijs. Op deze lening was enkele

De St. Antoniusmolen te Kessel stond oorspronkelijk te Meijel. Zij fungeerde te Meijel als banmolen. Na verwoesting bij een storm in 1800 werd de molen in de straat Hoek te Meijel (nabij de huidige Meester Jochemsstraat) herbouwd. Nadat Jan Truijen in bezit kwam van de molen verkocht hij deze in 1878. Zij werd afgebroken en weer opgebouwd te Kessel aan de Molenstraat. Later werd zij aldaar verplaatst naar de Roode Eggeweg. Foto Bert van Laer.

jaren afgelost, totaal 484 gulden. De rest werd in 1879 kwijtgescholden.²²

Over deze kwijtschelding is de volgende anekdote bekend. Op een avond in december 1879 ging pastoor Vullers een praatje maken bij de familie Aerthijs, die burens van hem waren. Na enig gekeuvel over en weer vroeg Jan Aerthijs aan pastoor Vullers: *Hoe gaat het, kun je nog alles betalen?* De pastoor antwoordde: *Het gaat goed, ik kan alle rekeningen betalen behalve een, daar heb ik moeite mee, namelijk de rente en aflossing op jullie lening.* Na enig nadenken zei Jan Aerthijs: *dan zal ik dat probleem oplossen.* Hij liep naar de kast, haalde het schuldbewijs eruit en gooide dit bewijs in de kachel. *Zo, zei Jan, dan is het hiermee opgelost.* En inderdaad het jaar daarna was de lening verdwenen uit de jaarstukken van de parochie.

Orgel

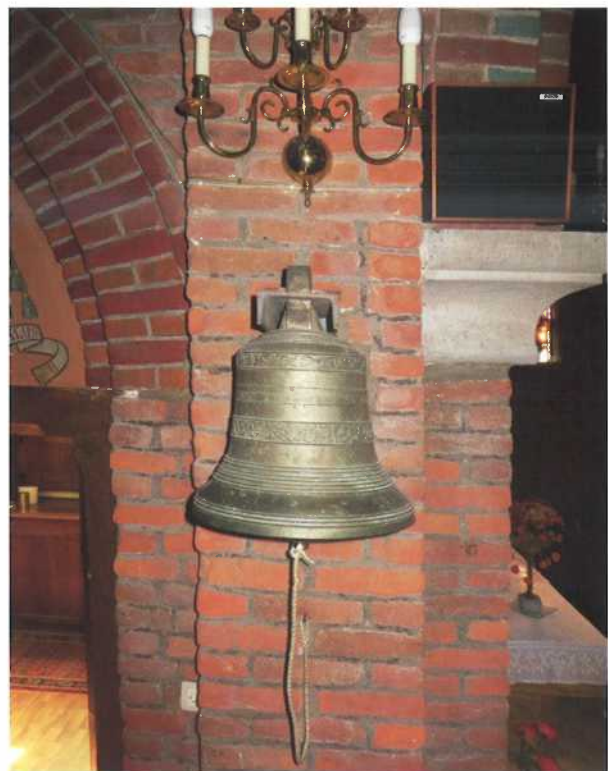
Vóór de Tweede Wereldoorlog stond er in de kerk een orgel waarop een naamplaatje bevestigd was met het opschrift *Aerthijs CS*. Dit orgel is tijdens de oorlog, door zware schade aan de kerk, verloren gegaan. Uit dit opschrift was op te maken dat de familie Aerthijs een belangrijke financiële rol had gespeeld bij de aanschaf van het orgel. Maar welke rol?

De meest voor de hand liggende orgelbouwer in deze streek was P. Vermeulen Orgelbouw te Weert. Dit bedrijf was in 1998 samengegaan met de Alkmaarse tak van Vermeulen Orgelbouw en in Alkmaar voortgezet. Na lang zoeken in het gemeentearchief te Weert²³ kwamen enkele stukken boven water over het *Ospels orgel*.

Wat bleek: in 1881 had Jan Truijen uit Meijel de opdracht gegeven tot de bouw van een orgel. Jan Truijen was gehuwd met Maria Hendrica Venmans welke een dochter was van Petronella Aerthijs, gehuwd met Willem Venmans. Jan Truijen was burgemeester van Meijel, eerste voorzitter LLTB en lid van de Provinciale Staten, enz. en was afkomstig uit Weert. Hij had namens de familie (in de opdracht staat namens Jan Aerthijs) de opdracht gegeven tot de bouw van een orgel voor het bedrag van 2.435 gulden en dit te plaatsen vóór 1 september 1881 in de kerk te Ospel. Bij deze opdrachtverstreking zit een uitvoerige beschrijving van het te bouwen orgel: *een twee-manuaalig mechanisch orgel met vrij pedaal*.

Klokken

In de kerk had vanaf het begin een klein klokje gehangen bij de ingang van de sacristie. Na enige jaren was daar nog een grote klok in de toren bijgekomen. Ook hierover is nog een anekdote bekend. In de jaren 1870-1880 was de bisschop op bezoek in verband met het toedienen van het vormsel en de *kerkvisitatie*. Omdat er nog geen klok in de toren hing, ging de pastoor samen met de bisschop bij de familie Aerthijs op bezoek. De bisschop wist Jan te bewegen ook een klok, voor zijn rekening, te laten plaatsen in de toren. Echter om van deze plaatsing bewijzen te vinden was moeilijker.

Door kinderen Aerthijs geschonken klok die in de periode 1864-1868 in de noodkerk fungeerde als kerkklok. Tegenwoordig hangt zij bij de sacristie in de parochiekerk. Foto: Henk Hermans.

Parochiekerk O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen te Ospel, in 1868 gebouwd en ontworpen door architect Pierre Cuypers. Foto: Henk Hermans.

In deze omgeving zijn er twee bedrijven die klokken plaatsen (en gieten), namelijk Eijsbouts in Asten en Petit en Fritsen in Aarle-Rixtel. Eijsbouts goot toen nog geen klokken maar liet dat elders doen en plaatste deze wel.

De archieven van de firma Petit en Fritsen bevinden zich in het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven. Veel parochies uit Limburg hebben bij Petit en Fritsen hun klokken laten gieten. Bijvoorbeeld ook parochies uit Weert en Nederweert. Inzake Ospel werden alleen gegevens gevonden van de kleine klok uit 1864. Van de grote klok, die rond 1870 in de toren was gehangen, werd niets teruggevonden. Mogelijk was deze geplaatst door Eijsbouts uit Asten? Van de kleine klok zijn gegevens gevonden in het archief.²⁴ Deze klok was in 1864 gegoten door Petit en Fritsen in opdracht van Peter Jan Joosten. De klok met een gewicht van 35 kg kostte 70 gulden. Hij werd opgehaald door Joosten en omdat hij niet in de jaarrekening 1864 van de parochie voorkomt, was hij waarschijnlijk ook betaald door Joosten. Joosten was lid van de *commissie van wijze mannen* en een vooraanstaande boer in Ospel. Dit klokje hing aanvankelijk bij de ingang van de

noodkerk en later bij de ingang van de sacristie in de huidige kerk.

Uit het archiefonderzoek is gebleken dat een klok in die periode 1,50 tot 2,00 gulden per kg kostte. Een torenklok was toen ongeveer 500 kg zwaar en zou 750 gulden gekost moeten hebben.

Op 6 oktober 1876 werd er in de gemeenteraad van Nederweert²⁵ een verzoek behandeld van de pastoor van Ospel voor 600 gulden subsidie voor de aanschaf van een klok. Het voorstel werd niet aangenomen; vijf stemmen voor en zes stemmen tegen, mede omdat een raadslid uit Nederweert wist te melden dat hij die morgen naar de H. Mis in Ospel was geweest en dat er een speciale collecte was gehouden voor de aanschaf van een klok. Er waren parochianen die wel 10 gulden gaven, aldus het raadslid. Een subsidie van de gemeente was dus niet nodig. Toch is er een klok gekomen. In de jaarrekeningen uit die periode vinden we hierover niets terug. De klok is derhalve waarschijnlijk betaald door particulieren en we mogen aannemen voor een groot deel door de familie Aerthijs.

Schilderij van de boerderij "Bij Haaze" gemaakt in 1976 door Pie Poell uit Nederweert. Het is in bezit van Nellie de Leeuw-Meevis, kleindochter van de laatste bewoner Jacobus Meevis, bijgenaamd Haaze Koeëb, geboren Nederweert 29 maart 1885. Foto: Bert van Laer.

Schilderwerk en gebrandschilderde ramen

In 1884 besloot het kerkbestuur (pastoor Vullers!) de kerk te laten schilderen oftewel te polychromeren. De familie Aerthijs gaf hieraan een financiële bijdrage van 600 gulden terwijl de totale kosten 1.562 gulden bedroegen.²⁶ Verder diende er in de kerk nog gebrandschilderde ramen te komen. Parochianen konden een raam *adopter*, 100 gulden voor een klein raam en 850 gulden voor een groot raam. De lijsten van adoptanten zijn verloren gegaan maar aangenomen mag worden dat de familie Aerthijs, gezien haar positie, minstens één groot raam voor haar rekening nam.

St. Josephgesticht Nederweert

In 1883 werd in Nederweert de St. Josephvereniging opgericht met als doel het exploiteren van een liefdadigheidsgesticht oftewel een bejaardenhuis. In 1887 kwamen er de eerste vier bewoners waarmee de basis was gelegd voor het latere bejaardenhuis aan de Zuid-Willemsvaart, thans het zorgcentrum St. Joseph, dat nu een onderdeel van de Stichting Land van Horne is.

In de Raad van Beheer van het St. Josephgesticht zat pastoor Vullers uit Ospel. Hij deed waarschijnlijk een beroep op de familie Aerthijs waarna (Jan) Aerthijs in 1884 500 gulden schonk aan het gesticht.

Lid kerkfabriek

Bij de oprichting van de parochie Ospel werd conform het keizerlijk besluit een kerkfabrieksraad ingesteld en werden kerkmeesters benoemd. In de kerkfabrieksraad had de gemeenteraad drie zetels waarvan er een werd ingenomen door burgemeester P.J. Vullers, een broer van de pastoor. Hendrik Aerthijs werd door de bisschop, op voordracht van de pastoor, benoemd tot lid van de kerkfabrieksraad en als kerkmeester. Van beide colleges was hij twaalf jaar lid.

Lid gemeenteraad Nederweert

Jan Aerthijs deed in 1855 mee aan de verkiezing van de gemeenteraad van Nederweert. Er was toen stemrecht gerelateerd aan het bedrag dat men aan personele belasting betaalde. Op basis hiervan hadden in Nederweert in 1823, 278 mannen kiesrecht terwijl er ongeveer 2.000 volwassen mannen woonden. In 1855 waren er 292 kiesgerechtigden en hiervan brachten er 65 hun stem uit op Jan Aerthijs, die daarmee werd gekozen.

In 1873 waren er 414 kiesgerechtigden waarvan er 61 hun stem uitbrachten op Jan Aerthijs. Dit waren er echter onvoldoende om herkozen te worden. Hij had wel een vaste achterban maar de toename van het aantal kiesgerechtigden hield geen gelijke tred met het aantal op hem uitgebrachte stemmen. Opmerkelijk is dat Jan in 1861 53 en in 1867 48

stemmen kreeg, dus 12 respectievelijk 17 minder dan in de verkiezing ervoor. In de periode dat zij veel voor de bouw van de kerk betekend hadden, had Jan minder stemmen! Maar evengoed heeft hij 18 jaar deel uitgemaakt van de gemeenteraad en daarmee de belangen van de Ospelse gemeenschap gediend, naar we mogen aannemen.²⁷

Opmerkelijk, alle dank aan Jan

Op diverse plaatsen in de pers e.d. is de familie Aerthijs bedankt voor haar inzet voor de parochie. Opmerkelijk is hierbij dat dan meestal alleen Jan werd genoemd terwijl het geld uit het vermogen van de vier kinderen Aerthijs kwam en broer Hendrik 12 jaar lid was van de kerkfabrieksraad en kerkmeester was. Een voorbeeld hiervan is een artikel in het weekblad Het Kanton Weert van 2 nov. 1918. Was Jan mede gezien zijn 18-jarig lidmaatschap van de gemeenteraad van Nederweert de persoon die het meest op de voorgrond trad?

Totale inzet familie Aerthijs

Naast de bestuurlijke inzet, Jan 18 jaar lid van de gemeenteraad en Hendrik 12 jaar lid van de kerkfabrieksraad en kerkmeester, heeft de familie Aerthijs aanzienlijke sommen geld gegeven voor de oprichting van de parochie. Met archiefstukken onderbouwd: lening aan de kerk kwijtgescholden 3.266 gulden; orgel 2.435 gulden en schilderwerk 600 gulden: totaal 6.301 gulden.

Verder mag worden aangenomen dat zij een bijdrage van wellicht 1.000 gulden hebben gegeven aan de eerste collecte in 1862. Een klok van 750 gulden, een gebrandschilderd raam van 850 gulden en de bijdrage in het St. Josephgesticht van 500 gulden. In totaal een bedrag van 9.000 à 10.000 gulden. In de periode 1860-1885 was dit een astronomisch bedrag als men weet dat een gemiddelde boerderij toen 2.500 tot 3.000 gulden waard was.

Vermogen familie Aerthijs

Zoals hiervoor aangegeven behoorde de familie Aerthijs tot de rijkere boeren in Ospel en Nederweert. De familie bezat in 1881 een vermogen van 200.000 gulden, hetgeen omgerekend naar de huidige tijd het vermogen van een multimiljonair was.²⁸ Alom werd verteld dat ze dit vermogen verdiend hadden in de schapenhandel. Is dat echter ook zo? Voor gegevens met betrekking tot de financiële positie in die periode is men onder meer afhankelijk van gegevens van de personele belasting, memories van successie (MvS) en notariële akten.

De eerste gegevens van de familie inzake hun financiële positie treffen we aan in het archief van de schepenbank van Nederweert. In 1751 verkocht Hendrik Aert Thijs mede namens zijn zoon Joannes de helft van zijn boerderij voor 400 gulden.²⁹ Hij had daarbij bedongen dat hij nog twee jaar kost en inwoning kreeg en dat hij er zijn leven lang mocht blijven wonen bij de kopers van de andere helft van de boerderij. Dit geeft aan dat zijn financiële positie niet overweldigend was. Met zijn zoon Joannes is het beter gegaan. Die kreeg drie zonen. Twee van hen brachten het, wellicht mede door hun

huwelijk, tot welgestelde boeren.

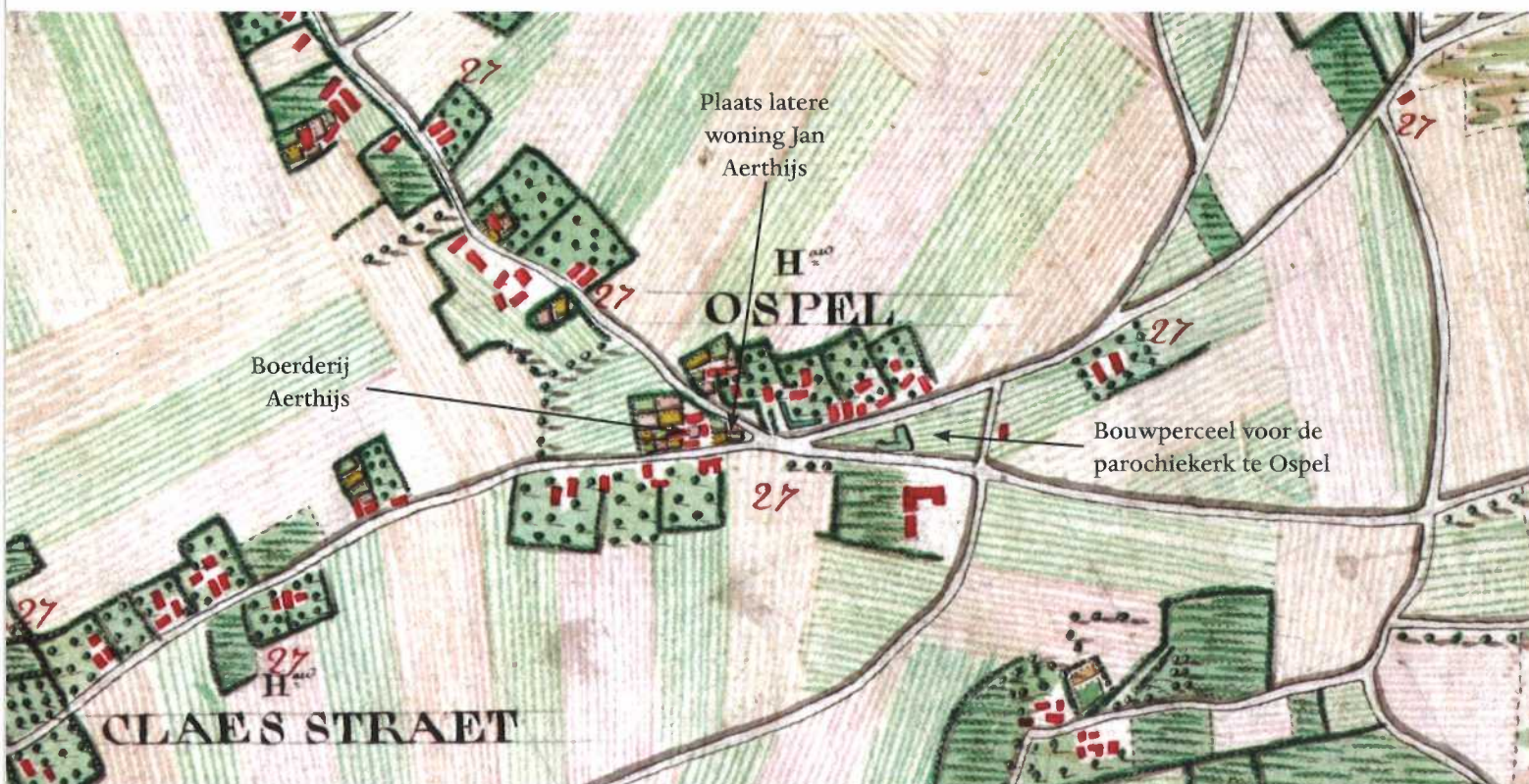
Bij de verkiezing voor de gemeenteraad hadden de mannelijke inwoners al of niet stemrecht op basis van betaalde personele belasting. De gegevens over de personele belasting van 1823 in Nederweert zijn nog bewaard gebleven.³⁰ Hieruit valt op te maken dat er ongeveer 2.000 volwassen mannen waren waarvan er 278 stemrecht hadden. Van deze 278 personen, die voldoende personele belasting betaalden, behoorden de beide broers Aerthijs tot de top 50; echter niet tot de absolute top. Het waren gegoede boeren.

Richten we ons nu op Mathijs Aerthijs, die in de kom van Ospel woonde op de boerderij die in de volksmond "Bi-j Haaze" werd genoemd. Hier woonden naast Mathijs Aerthijs (overl. 1829) zijn vrouw Joanna Janssen (overl. 1824) en drie ongehuwde kinderen Hendrik, Jan en Dina. De jongste dochter Petronella vertrok al op jonge leeftijd naar de familie Janssen op de Neerkant. Weldra zien we de eerste tekenen van meer dan gemiddelde welvaart. Zoon Hendrik moest in 1823 in militaire dienst. Ze vonden voor hem een plaatsvervanger in de persoon van Casper Lodewijk Dubois uit Maaseik die voor 275 gulden zijn dienst overnam. Gezien het bedrag was dit alleen weggelegd voor welgestelde families. Vervolgens hadden de "kinderen" Aerthijs gezien hun positie³¹ regelmatig geld 'over'. Ze kochten dan ook met enige regelmaat grond en leenden geld uit aan boeren in de omgeving. Rond 1850 was er een trendbreuk. Er werden grote bedragen geld uitgeleend; in 20 jaar tijd bijna 100.000 gulden.

In de volksmond op Ospel werd in het verleden verteld dat ze dit geld hadden verdiend met de schapenhandel. Ze hadden in ieder geval een grote schaaapskudde van 80 schapen terwijl het gemiddelde in Nederweert 40 was.³² In de gemeentelijke jaarverslagen werd wel bij enkele jaren melding gemaakt van handel in schapen maar zeker niet grootschalig. In het overzicht van afgegeven paspoorten komt de naam Aerthijs niet voor en ook niet in relatie tot bijvoorbeeld de Schaapscompagnie Venray-Melderslo die wel aan grootschalige schapenhandel deed. Er zijn dus geen concrete bewijzen voor grootschalige schapenhandel.

De pastorie van Ospel in 1866 gebouwd op grond van de kinderen Aerthijs en ontworpen door architect Pierre Cuypers. Foto: Henk Hermans.

Fragment uit de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, in de periode 1771-1778 opgenomen op initiatief van graaf De Ferraris. Kaart nr. 205 van Neder Weerd. Bron: Koninklijke Bibliotheek van België.

Er is wel een anekdote over deze schapenhandel van de familie Aerthijs. Zij kwamen met een grote kudde schapen op de markt (Antwerpen, Brussel of Parijs??) en de handelaren op die markt hadden onderling afgesproken een lage prijs te bieden omdat Aerthijs toch wel van die schapen af moest. *Zijn de schapen nu zo goedkoop, zo reageerde Aerthijs, dan wil ik er wel kopen* en kocht een groot aantal in plaats van te verkopen. Toen steeg de prijs van de schapen snel zodat Aerthijs zijn eigen kudde en de aangekochte schapen met veel winst kon verkopen. Dit alles verklaart niet het grote vermogen.

Waar kan het vermogen dan wel vandaan zijn gekomen? Hadden zij dit via vererving van de familie Janssen (van moederszijde) van de Neerkant verkregen?

Moeder Joanna Janssen kwam van de Moostdijk een gehucht van de Neerkant. Zij was een dochter van Pieter Peter Jan Lambers die later Petrus Janssen werd genoemd en van Hendrina (Harriske) Claessen. Zij hadden totaal acht kinderen gekregen waarvan er vier jong waren gestorven. Van de andere vier zijn er twee vrijgezel gebleven en twee gehuwd waarvan er één kinderloos stierf. De enige erfgenamen van de familie Janssen zijn dus de vier kinderen van Joanna Aerthijs-Janssen. Zie bijlage Janssen-Claessen op blz. 51.

Toen oma Hendrina Claessen in 1824 stierf bezaten zij drie huizen en bijna 10 ha grond. In 1859 overleed de ongehuwde broer van Joanna Janssen (Peter Janssens, koopman). Hij liet een vermogen van ruim 52.000 gulden na waaruit de kinderen Aerthijs een boerderij met 30 ha grond werd toegewezen. Het andere deel van het vermogen was naar zijn twee ongehuwde zussen gegaan, Elizabetha Janssens (1783-1874) en Maria Jansse (1778-1867). Van hen zijn geen memo-

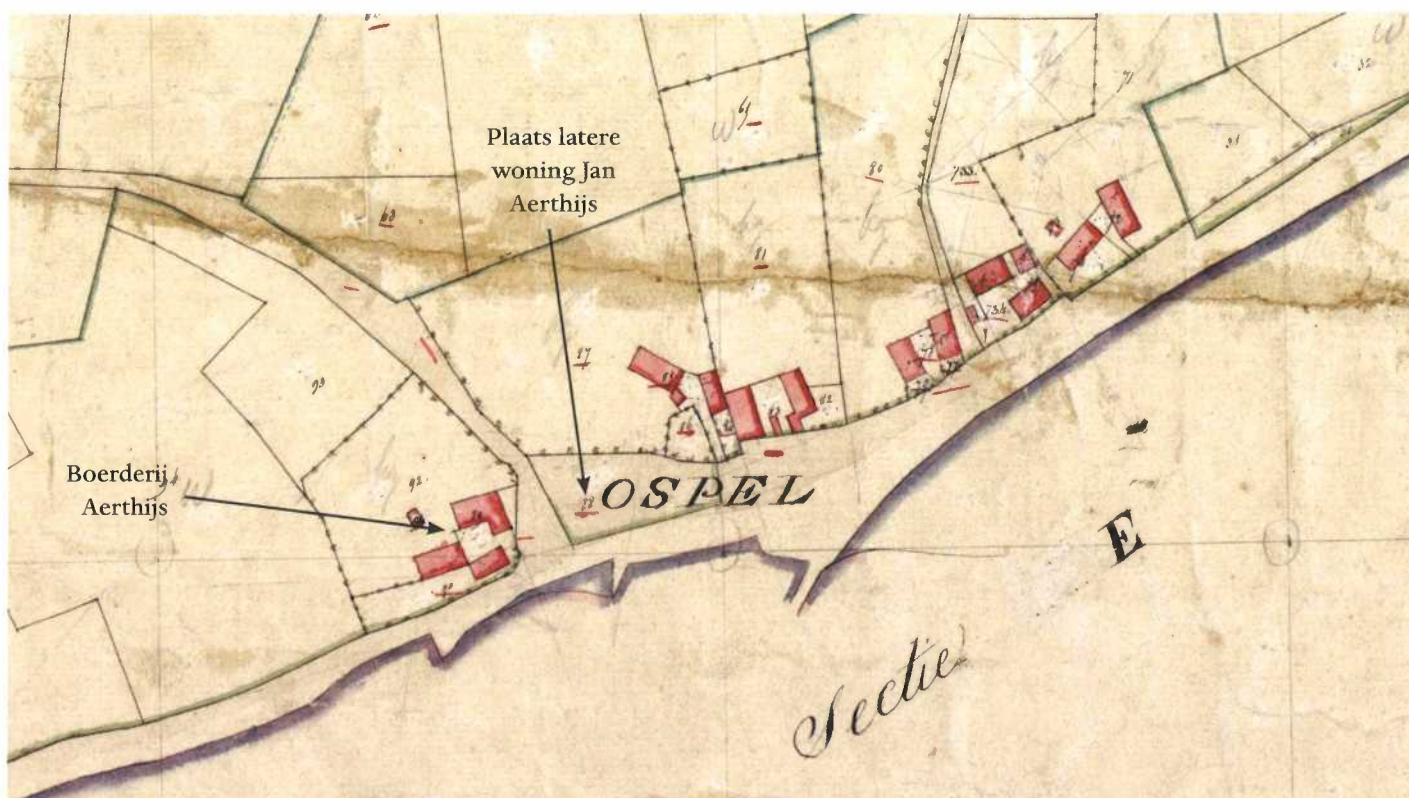
ries van successie gevonden, maar aangenomen mag worden dat dit vermogen uiteindelijk ook bij de kinderen Aerthijs was terecht gekomen. Vervolgens zal dit resulteren in een vermogen van 200.000 gulden in 1881 dat voor een kwart uit onroerend goed (4 boerderijen en 136 ha grond) bestond en voor drie kwart uit schuldvorderingen. Uiteindelijk zou dit vermogen terecht komen bij de twee dochters van Petronella Aerthijs gehuwd met Willem Venmans te Meijel. Een hiervan was gehuwd met Jan Truijen, burgemeester van Meijel, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de eerste voorzitter van de LLTB (Jan werd ook wel de "boerenkoning" genoemd). Voor de verdeling van het vermogen van de familie Aerthijs waren twee notariële akten uit 1878 en 1881 van belang.

Op 23 febr. 1878 werd er ten huize van de familie Aerthijs op Ospel een akte van deling verleden³³.

"voor mij Jozef Theodoor Hubert le Brun, Notaris gevestigd te Nederweert, arrondissement Roermond, Limburg in tegenwoordigheid van den nagenoemde getuigen
Compareerden 1. Willem Venmans, landbouwer wonende te Deurne, in algehele gemeenschap van goederen gehuwd met Petronella Aerthijs, 2. Hendrik Aerthijs, 3. Jan Aerthijs, 4. Dina Aerthijs, de drie laatst genoemde landbouwers wonende te Nederweert,
Verklaren bij deze te zamen in onverdeeldheid te bezitten en ieder voor een vierde gedeelte beregtigd te zijn in: (...)"

Hierna volgt een opsomming van het onverdeelde vermogen (items A t/m G en 1 t/m 12 die in de akte van 17 sept. wederom opgenomen worden).

De akte is ondertekend door Jan Aerthijs, Hendrik Aerthijs,

Fragment uit de kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Nederweert, Limburg, sectie D, blad 01. Bron: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, objectnummer MIN11070D01.

Willem Venmans en de getuigen Hendrik van Eijck, dagloner en Marten Steuten, dienstknecht, beiden wonende te Nederweert.

Dina Aerthijs was niet in staat om te tekenen omdat ze een verlamming in de rechterhand had, waarschijnlijk omdat zij stervende was. Blijkbaar was ze wel nog bij kennis want ze verklaarde zich akkoord met de akte. Zij overleed twee dagen later. Op 10 april 1830 had Dina de memorie van successie van haar vader wel ondertekend, ze kon dus wel schrijven.

Op 17 sept. 1881 werd er ten huize van Jan Truijen te Meijel een akte van deling verleden³⁴.

"Voor mij Antoon Alphons Lambert Haffmans notaris ter standplaats Helden, arrondissement Roermond compareerden in tegenwoordigheid van getuigen

1e de heer Jan Arthijs rentenier wonende te Nederweert
2e de kinderen van wijlen de heer Willem Venmans en Petronella Aerthijs met namen a. de heer Willem Hendrik Goossens, rentenier wonende te Meijel in gemeenschap van goederen gehuwd met mejuffrouw Wilhelmina Venmans en b. mejuffrouw Maria Hendrica Venmans, echtgenote van en bijgestaan door den heer Jan Truijen, koopman wonende te Meijel welke comparanten mij notaris verzocht hebben om met hen te willen overgaan tot scheiding en verdeling van Primo De goederen welke de eerstgenoemde comparant in onverdeeldheid bezit met de twee andere deelgenooten voor wat hem betreft gedeeltelijk krachtens acte van boedelscheiding verleden voor notaris Le Brun te Nederweert den drie en twintigsten Februari achttienhonderd en acht en zeventig (...) en gedeeltelijk krachtens erfopvolging zijner zuster en broeder Dina en Hendrik Aerthijs

en de sub 2 genoemde comparanten krachtens erfopvolging hunner moeder Petronella Aerthijs die met Willem Venmans buiten gemeenschap van goederen gehuwd was en na met Jan Aerthijs van hare broeder en zuster Hendrik en Dina Aerthijs geërfd hebben den achttienden laatstleden ab-intestato overleden is. Deze goederen waarin de comparant sub één voor de helft en de comparanten sub twee genoemd voor de wederhelft berechtigd zijn bestaan uit (...) Secundo. De goederen uit de nalatenschappen van wijlen Mathijs Aerthijs en Joanna Janssens, ouders van Jan Aerthijs- Hendrik- Dina en Petronella Aerthijs voornoemd en uit de nalatenschappen van Peter- Marie- en Elisabeth Janssens, broeder en zusters van Joanna Janssens voornoemd, welke nalatenschappen steeds met elkander zijn vermengd gebleven en waarin thans krachtens erfopvolging door versterf Jan Aerthijs voor de helft en en de twee andere deelgenooten te zamen voor de wederhelft berechtigd zijn te weten: (...) Tertio. De goederen welke Jan Aerthijs met de echtgenooten Willem Venmans en Petronella Aerthijs krachtens de hierna vermelde titels en onverdeeldheid bezaten en waarvan thans de sub twee genoemde deelgenooten krachtens erfopvolging hunner ouders voor de helft berechtigd zijn (...) Quarto. De goederen afkomstig uit de nalatenschappen van Wijlen Willem Venmans en Petronella Aerthijs waarin hunne kinderen, met uitsluiting van den sub één genoemde deelgenoot, ieder voor de helft berechtigd zijn (...)"

De goederen waar het hierover gaat zijn:

- Huizen (te Nederweert, boerderij Bî-j Haaze en de latere kapelanie) met tuin, boomgaard, weiland en inculte gronden groot tesamen 20,3 ha (23 percelen), met een waarde van fl. 13.000.

- Huizen (te Deurne en Liessel), huizen met tuin, wei- en bouwland en inculte gronden groot 20,4135 ha (57 percelen); heide groot 30,609 ha (3 percelen); bouw- en weiland en inculte gronden groot 10,3350 ha (9 percelen) met een waarde van fl. 15.000.
- Onroerende goederen (te Deurne en Liessel, Asten, Meijel, Nederweert), bouwland weide en inculte gronden groot 44,6990 ha (15 percelen) met een waarde van fl. 7.940.
- Aandeel in een windgraanmolen en huis (16/45 deel) te Meijel met een waarde van fl. 2.200.
- Hypothecaire schuldvorderingen waarvan de belangrijkste zijn: Jan Nijssen, landbouwer te Nederweert (akte 23 dec. 1859) fl. 3.500; Leonard Verheggen, landbouwer te Nederweert (akte 3 dec. 1871) fl. 2.300; Frederic Baron von Hamelberg, grondeigenaar te Blitterswijk (akte 2 febr. 1869) fl. 10.000; de heer Leon Magnee, grond- en kasteleigenaar te Horn (akte 4 febr. 1875) fl. 10.000; Jan Rutten te Sittard (akte 30 mei 1877) fl. 1.600; Charles Baron de Keverberg D'Aldengoor te Haelen (akte 26 aug. 1856) fl. 23.000; Leonard en Willem van Asten te Helmond (akte 30 sept. 1864) fl. 3.700; Gerard van Heugten te Deurne (akte 30 nov. 1850) fl. 3.000; Johannes van Homberg te Deurne (akte 12 febr. 1870) fl. 2.200; Johannes Adriaans te Deurne (akte 30 jan. 1867) fl. 2.800; Peter Jan Geelen te Hunsel (akte 19 aug. 1880) fl. 3500; Anna Geertruda Bruijnen te Sevenum (akte 17 jan. 1879) fl. 4.000; en Gerard Meezen te Sittard (akte 13 jan. 1881) fl. 3.000.
- Onderhandse schuldvorderingen waarvan de belangrijkste zijn: Schmasen en Nacken, bankiershuis in de Swalmerstraat te Roermond (schuldbewijs 5 jan. 1875) fl. 6.000; Bisschoppelijk College te Roermond (schuldbewijs 7 april 1876) fl. 2.000; de heer Leonard Magnee te Horn (schuldbewijs 3 febr. 1875) fl. 20.000; Louis Wolters, bankier te Venlo (schuldbewijs 23 maart 1876) fl. 6.000; en van dezelfde (schuldbewijs 12 juli 1879) fl. 2.000; Bartholomeus Bruijns te Baarlo (schuldbewijs 9 juli 1878) fl. 2.000; Jozef Le Brun, notaris te Nederweert (schuldbewijs 2 aug. 1874) fl. 1.800; Alfons Haffmans, notaris te Helden (schuldbewijzen 3 nov. 1870 en 3 febr. 1872) fl. 5.000; en Jozef Verheggen te Buggenum (schuldbewijs 30 nov. 1878) fl. 2.050.

Totaal generaal honderd negen en negentig duizend negen honderd vier en twintig gulden en 60 cent oftewel fl. 199.924,60.

"(...) Deze scheiding en verdeling alzo zonder soultte tot stand gebracht zijnde, verklaarden de partijen met dezelve volkomen genoeg te nemen en te vrede te zijn. De onroerende goederen waarvan hun, buiten de aangehaalde, geen titels of bewijs van overschrijving bekend zijn, verdeeld te hebben in dezelfde tegenwoordige staat en stand met alle voor- en nadelige rechten en lasten zonder waarborg van maat en vrij van hypotheek, terwijl de nieuwe eigenaars dezelve dadelijk kunnen aanvaarden mits er voortaan de belasting van betalende. De gesplitste percelen zijn op het terrein behoorlijk afgepaald. De comparanten verklaarden verder ieder de hen toegedeelde gelden en titels der schuldvorderingen reeds overgenomen te hebben en elkander ten opzichte dezer scheiding volkomen te dechargeren zonder enig voorbehoud (...) Verleden te Meijel den zeventienden September achttien honderd een en tachtig ten huize van comparant Truijen in tegenwoordigheid der Heeren

Jacobus Henricus Hebben hoofdonderwijzer te Meijel en Antoon Vissers candidaat notaris te Helden getuigen evenals de comparanten aan mij notaris bekend die deze acte onmiddellijk na gedane voorlezing met de comparanten en mij notaris onderteekend hebben.

w.g. J. Aerthijs M.H. Venmans
W.H. Goossens J.H. Hebben A. Haffmans, notaris
Jan Truijen A. Vissers

Conclusie

Het vermogen betreffende het onroerend goed van de familie Aerthijs (waarde 50.000 gulden) is deels verkregen door aankoop van heidegrond maar voornamelijk via erfenissen van familie Janssen (moederskant) van de Neerkant. Ook kan een gedeelte (50.000 gulden) van het geldelijke vermogen hieraan toegeschreven worden. Blijft over een vermogen van 100.000 gulden dat op andere wijze verkregen moet zijn. Is het dan toch de schapenhandel, zoals in de volksmond op Ospel werd verteld, maar waarvoor op dit moment nog geen bewijzen zijn gevonden. Ik heb hiervoor diverse archieven onderzocht. Zoals van de Schaapscompagnie Merselo en Venray. Een lijst van afgegeven paspoorten in het archief van de gemeente Nederweert. In de 19e eeuw dienden de gemeenten jaarverslagen te maken met betrekking tot de toestand in de gemeente ten behoeve van de provincie. Ook in deze verslagen van de gemeente Nederweert en de gemeente Weert is over grootschalige schapenhandel niets terug te vinden. Mogelijk vinden we nog een keer aanwijzingen voor deze handel in schapen.

Noten

- 1 Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), 14.A003A, correspondentie Bisdom.
- 2 Op twee plaatsen is de naam nog gebruikt. In 1630 in Bergen op Zoom: Cornelis Aerthijs getuigen bij doop en in 1664 in Hontenisse (Zeeland); Maejken Aerthijs. Waarschijnlijk zijn dit eenmalige spellingsvarianten.
- 3 "De Zuidwillemsvaart" 17 juni 1903.
- 4 Vroeger was het niet ongebruikelijk dat een aantal kinderen ongehuwd bleven en bijvoorbeeld gezamenlijk de boerderij voortzette. Zelfs als deze ongehuwde personen al op hoge leeftijd waren, werd in de volksmond altijd nog gesproken over de "kinderen" om daarmee de gezamenlijkheid aan te geven. Zo is hier dus ook sprake van de "kinderen Aerthijs".
- 5 Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) Maastricht en Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) Den Bosch, burgerlijke stand (BS) uit archieven van de gemeenten Nederweert, Deurne en Liessel, Meijel en verder akten memorie van successie van de hiervoor genoemde personen.
- 6 RHCL 01.008 schepenbank Nederweert 1419-1796, inv.nr. 28.
- 7 Gemeentearchief (GA) Roermond, akte notaris Milliard Roermond d.d. 24 april 1823.
- 8 GA Weert, notarieel archief, notaris August Lodewijk Willem Hubert Bloemarts d.d. 31 maart 1826.
- 9 In het register van de burgerlijke stand van de gemeente Nederweert ontbreekt het gedeelte september 1806 tot en met december 1806.
- 10 Zij verbleef vanaf 27 april 1909 tot haar overlijden in Huize Voorburg; BHIC 5060 inv.nr. 1046 gestichtsregister "Voorburg", 164.

- 11 Heemkundevereniging Medelo Meijel (website), Geschiedenis van Meijel "Het oude licht tegen het nieuwe licht", hoofdstuk 30, 190-195.
- 12 <https://www.oosnaer.nl/genealogie/persoon/041403/> geraadpleegd 15 juni 2018.
- 13 Medegedeeld door de heer A. Bruekers te Ospel.
- 14 Zie voor een korte levensbeschrijving van Jan Truijen: https://medelo.nl/images/files/787-Villa_Truijen.pdf en ook meer over hem en zijn nageslacht in: J. TRUIJEN, *Genealogie van de familie Truijen, Truijens en Troeijen (1450-2010)*, Weert 1011, 145 e.v.
- 15 Ibidem, "Jan Truijen, Meijelse mens, groot Limburger", hoofdstuk 34, 214 - 219, en de Genealogie van de familie Truijen.
- 16 Zie hiervoor: https://medelo.nl/images/files/787-Villa_Truijen.pdf; in de akte van de burgerlijke stand staat hierover niets.
- 17 Zie hiervoor: https://medelo.nl/images/files/787-Villa_Truijen.pdf.
- 18 Weekblad "Het Kanton Weert", artikelenreeks van 5 oktober 1918 t/m 4 januari 1919 onder de titel "Ospel, Voorheen en Thans".
- 19 Conform het Keizerlijk Decreet op de Kerkfabrieken van Napoleon (30-12-1809).
- 20 Groep wijze mannen Ospel 1862; dit waren J.M. op 't Root (Nieuwstraat), P.J. Coolen woordvoerder (touwslager op de Klaarstraat), Hendrik Meeuwis (Horik), P.J. Joosten (Ospel) en P.J. van Laer (Waatskamp).
- 21 Nog heel lang werd in deze streken gerekend met de franc; 1 franc was 0,476 gulden.
- 22 RHCL, 14.A003B parochiedossiers van het Bisdom Roermond inv.nr. 2228; Jaarrekeningen parochie Ospel 1864-1880.
- 23 Erfgoedcluster Weert; Gemeentearchief inv.nr. B.1.20, Archief Vermeulen Orgelbouw Weert.
- 24 RHC Eindhoven; 12.0 51 inv.nr. 27, Archief klokkengieterij Petit en Fritsen Aarle Rixtel.
- 25 GA Nederweert: Archief 1795-1938.
- 26 RHCL, 14.A003B inv.nr. 2227.
- 27 GA Nederweert: Archief 1795-1938, stukken 92 (kieslijsten) en 671-673 (processen-verbaal verkiezing en benoeming raadsleden 1838-1931).
- 28 RHCL, 09.008 Notarieel Archief inv.nr. 8452 notaris Antoon Haffmans Helden d.d. 17 september 1881.
- 29 RHCL, 01.008 Schepenbank Nederweert, 1419-1796, inv.nr. 28.
- 30 GA Nederweert: Archief 1795-1938, stuk 92.
- 31 Niet gehuwd; geen kinderen en een boerderij van meer dan gemiddelde omvang.
- 32 GA Nederweert: Archief 1795-1938, stukken 55 t/m 70 (gemeenteverslagen 1851 e.v.) en 1310, 1311, 1318.
- 33 RHCL, 09.008 Notarissen in de arrondissementen Maastricht en Roermond, 1842-1895; Nederweert Le Brun, J.Th. (8749: 1879 + repertorium).
- 34 Ibidem: Helden Haffmans A.L.L. (8452: 1881 2e halfjaar).

Bijlage: Het gezin Janssen-Claessen

Petrus (Pieter) Janssen Lambers (Jansen, Lammers), ged. Deurne 13 aug. 1742 (als zoon van Pieter Janssen, van de Moostdijk, en Elisabeth Leenders (Linders)), bouwman, overl. Deurne en Liessel 27 mei 1818; tr. voor de schepenbank (ondertr. Deurne 25 april 1772) Deurne 10 mei 1772 **Hendrina Claessen** (Claassen, Klaessen, Peters), ged. Deurne 3 mei 1741, landbouwster 1824, overl. Deurne en Liessel 20 sept. 1824,

dochter van Joannes Peeters Claassen en Maria Hendricks van Bree.

Uit dit huwelijk:

1. Maria Janssen, ged. Deurne 10 juni 1773 {peetouders: Joannes Petri Claessen, Elisabetha Petri Janssen}.
2. Petronilla Peters, ged. Deurne 11 febr. 1775 {peetouders: Leonardus Petri Janssen, Maria Joannis Claesen}.
3. Joanna Jansse, ged. Deurne 15 jan. 1777 {peetouders: Henricus van den Berkmortel, Maria Henrici van de Moostdijk}, van Neerkant, landbouwster (1824), overl. Ospel gem. Nederweert 3 april 1824 als Joanna Petronella; tr. Deurne 8 okt. 1797 {get.: Henricus Aerthijs, Maria Petri Janssen} **Mathias Thijs**, geb. Ospel 11, ged. Nederweert 11 febr. 1771, landbouwer, overl. Ospel gem. Nederweert 1 sept. 1829 (als Matthijs Aerthijs), zoon van Joannes Aerthijs en Digna Verborg (Verborgh).
4. Maria Jansse, ged. Deurne 27 nov. 1778 {peetouders: Wilhelmus Petri Claessen, Joanna Henrici Hendriks}, overl. Deurne gem. Deurne en Liessel 4 dec. 1867; tr. Deurne 8 mei 1825 **Josephus van den Heuvel**, ex Liessel et Neerkant,¹ ged. Deurne 5 sept. 1791, landbouwer 1825, koopman te Moostdijk 1829,² later te Heittrak gem. Deurne 1837, overl. Roermond (*verdrongen in de rivier de Maas tegen over de overvaart van de veerpont*)³ 6 mei 1837, zoon van Franciscus van den Heuvel, landbouwer 1825, en Joanna Dircks. [MvS Helmond deel 40 akte 7]
5. Petrus Janssens, ged. Deurne 17 febr. 1781 {peetouders: Henricus Petri Janssens, Maria Joannis Claessen}, koopman te Moostdijk onder Deurne 1829, landbouwer 1859, overl. Deurne gem. Deurne en Liessel 26 maart 1859, ongehuwd.
6. Elizabetha Janssens, ex Liessel et Neerkant, ged. Deurne 25 febr. 1783 {peetouders: Henricus Claessen, Petronella Hendricks}, overl. Deurne gem. Deurne en Liessel 23 april 1874, ongehuwd.
7. Wilhelmina Janssen, ex Liessel et Neerkant, ged. Deurne 29 mei 1785 {peetouders: Wilhelmus Claessen, Johanna Hendriks}, landbouwster 1823, overl. Deurne en Liessel 28 jan. 1823, ongehuwd.
8. Joanna Janssen, ex Liessel et Neerkant, ged. Deurne 24 dec. 1787 {peetouders: Henricus Hendricks, Maria Claessen}.

Noten bijlage

- 1 Dopelingen uit Liessel en Neerkant staan in het doopregister apart genoteerd.
- 2 Bevolkingsregister gemeente Deurne 1829.
- 3 Datum van de akte van overlijden 29 mei 1837; bij hoog water kapseisde de veerpont tussen Roermond en Horn. Van de 18 opvarenden verdronken 7 personen. GA Roermond, archiefnr. 1005 Kanton en gemeentebestuur van Roermond (Nieuw Archief), Minuten van uitgaande stukken, inv.nr. 508, 1837.

Frans Karel Joseph

Russel

BERNARD RUSSEL, JEAN MAENEN

in conflict met de *Nederlandsche Zuider-Spoorweg Maatschappij*

In 1814, na de nederlaag van Napoleon, kwamen de *Mines Domaniales* in handen van het Nederlands Koninkrijk. Zo ontstond de Domaniale Mijn. In de jaren 1875-1900 was inmiddels duidelijk geworden dat, om een florerende mijn-industrie op te zetten, een goede transportmogelijkheid noodzakelijk was. Op 27 september 1890 vond in het raadhuis te Maastricht een vergadering plaats, waarbij besloten werd een vennootschap op te richten met de naam *Nederlandsche Zuider-Spoorweg Maatschappij*. Deze kreeg de opdracht te zorgen voor een goede spoorweginfrastructuur zodat de steenkool gemakkelijk kon worden getransporteerd. Een plan werd voorgelegd om een spoorverbinding aan te leggen van Sittard via Heerlen naar Herzogenrath, aansluitend op de bestaande lijn Maastricht-Venlo. Maar daarvoor dienden natuurlijk heel wat gronden onteigend te worden die op het traject lagen, o.a. eigendommen van notaris Frans Karel Joseph Russel. Hij had nog maar pas in 1880 de Hofstede Biesen gekocht in Geleen, of hij kreeg te horen dat een aantal hectaren grond van de Biesenhof onteigend zou worden om de bewuste spoorwegverbinding aan te leggen. Hij was het daar helemaal niet mee eens en vocht de onteigeningen aan. Hij stelde zelfs een alternatief traject voor, maar tevergeefs.

Steenkoolwinning in Zuid-Limburg

In het midden van de 18e eeuw vond in Europa de industriële revolutie plaats die in Engeland startte. Deze werd mogelijk door de Engelse uitvinding van de stoommachine (1764) waardoor het overal realiseerbaar werd om producten op industriële basis te vervaardigen. Om door verhitting water om te zetten in stoom groeide daardoor de vraag naar steenkool explosief. Zo ook in Nederland dat niet achterbleef in de omschakeling van wind- en waterkracht naar stoomkracht.

In het dal van de Worm, een zijrivier van de Roer, werd al vanaf de 11e eeuw steenkool gewonnen in dagbouw. Later werden er schachten aangelegd tot 40 meter diep om de kolen te ontginnen in horizontaal aangelegde mijngangen.

Vanaf 1741 nam de abdij van Rolduc de exploitatie van de steenkoolwinning over, totdat de Fransen in 1794 deze Abdijmijnen in beslag namen en ze bij de Dienst Domeinen onderbrachten onder de noemer *Mines Domaniales*. De kleine onrendabele mijnen van het Wormdal werden gesloten en de steenkoolwinning werd overgebracht naar het plateau van Kerkrade. In 1814, na de zege van de geallieerden te Waterloo, kwamen de door de Fransen overgenomen mijnexploitaties in

handen van het Koninkrijk der Nederlanden. Zo ontstond de Domaniale Mijn.¹

Nood aan goede spoorweginfrastructuur

Om een kolenmijn rendabel te kunnen exploiteren was een betrouwbare aan- en afvoerweg van essentieel belang. In 1845 kreeg de Akens-Maastrichtsche Spoorwegmaatschappij de concessie voor de aanleg van de spoorlijn Aken-Maastricht. Als compensatie voor het risico dat de exploitatie in de dunbevolkte provincie Limburg met zich meebracht, kreeg de maatschappij in 1846 ook het vruchtgebruik van de Domaniale Mijn voor een periode van 99 jaar. De mijn kwam onder de directie van Egon van der Elst. In 1889 gingen de spoorwegactiviteiten over in handen van de *Maatschappij tot Exploitatie van de Staatsspoorwegen* en de *Königliche Eisenbahn Direktion Köln*, en werd de mijn van de Akens-Maastrichtse Spoorwegmaatschappij omgedoopt tot *Domaniale Steenkolenmijnen*².

Intussen bleek uit vele proefboringen dat het ondergrondse kolenbekken vanuit de Duits-Nederlandse grens nabij Kerkrade, doorliep tot in Belgisch Limburg. Ook rondom Heerlen, Brunssum, Schaesberg en Geleen waren de proefboringen positief. In de jaren 1875-1900 was het inmiddels duidelijk geworden dat, om een florerende mijn-industrie op te zetten, een goede transportmogelijkheid aanwezig moest zijn. Zuid-Limburg was eind 19e eeuw nog steeds een sterk geïsoleerd gebied.

Henricus Sarolea

In 1886 keerde de in Maastricht geboren spoorwegbouwer ingenieur Henricus Sarolea uit Nederlands-Indië terug en vestigde zich in Heerlen. In Indië had hij eerst gewerkt bij de aanleg van een spoorweg op Sumatra en daarna op Java. In die jaren waren reeds meerdere mijnconcessies in Limburg aangevraagd en verkregen. Al vanuit Indië was hij bezig geweest met plannen voor een steenkoolindustrie in Heerlen. Praktisch onderlegd als hij was, begreep Sarolea dat, als men tot rendabele exploitatie wilde komen, een spoorwegverbinding noodzakelijk was. Omdat hij spoorwegbouwer was, maakte hij meteen plannen voor een spoorverbinding tussen het mijngebied via Sittard naar de reeds bestaande lijn Maastricht-Roermond. Staatsspoorwegen, die de lijn na aanleg gingen uitbaten, waren

bereid een lening van fl. 900.000 te verstrekken. Provinciale Staten droegen fl. 150.000 bij en wat de gemeenten betreft: Heerlen droeg fl. 60.000 bij, Sittard fl. 12.000, Geleen fl. 8.000, Schinnen fl. 6.000, Nuth en Hoensbroek elk fl. 4.000 en Spaubeek tenslotte fl. 3.000.³

Op 27 september 1890 vond in het raadhuis te Maastricht een vergadering plaats, waarbij besloten werd een vennootschap op te richten met de naam *Nederlandsche Zuider-Spoorweg Maatschappij* en met H. Sarolea als directeur. De koninklijke goedkeuring van de statuten verkreeg deze maatschappij op 13 april 1891. Volgens de statuten (art. 2) was de doelstelling van de maatschappij de aanleg en exploitatie van spoorwegen of lokaalspoorwegen van Sittard via Heerlen naar Herzogenrath, aansluitend op de bestaande lijn Maastricht-Venlo. De reeds persoonlijk door Sarolea verkregen concessie werd overgedragen aan deze spoorwegmaatschappij (NZS).

Na het nodige getouwtrek tussen de nieuwe maatschappij en het Ministerie van Waterstaat werd de wet voor de onteigening van de benodigde gronden op 26 januari 1893 bekrachtigd. De praktische uitvoering van de onteigening diende te gebeuren volgens de procedure vastgelegd in de wet van 28 augustus 1851 *regelend de onteigeningen ten algemenen nutte*.

Nu de spoorwegverbinding verzekerd was, kon men alles in het werk stellen om het mijngebied te ontginnen. De maatschappij heeft de lijn Sittard-Herzogenrath aangelegd en in eigendom gehouden. Op 7 september 1892 wordt met de *Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen* (MtEvSS) een overeenkomst gesloten voor de exploitatie van de spoorlijn. Deze overeenkomst wordt bekrachtigd bij de Wet van 23 juni 1893, Staatsbladnr. 112. De onteigening ten behoeve van de aanleg van de spoorlijn Sittard-Herzogenrath wordt geregeld

in de Wet van 26 januari 1893, Staatsbladnr. 25, *onteigening ten behoeve van een lokaalspoorweg van Sittard over Heerlen tot aan de Nederlandsch-Pruisische grens, nabij Herzogenrat*'.

De spoorlijn raakte in 1896 voltooid. De lijn werd op 1 mei 1896 voor het publiek geopend. Per 1 januari 1899 nam de MtEvSS zowel de maatschappij als de spoorlijn over. De MtEvSS was hiertoe gerechtigd ingevolge artikel 22 van de voornoemde exploitatieovereenkomst.

Op 28 februari 1899 werden, middels een onderhandse overeenkomst tussen de Zuider-Spoorweg Maatschappij en de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, door aankoop alle onroerende goederen van de eerstgenoemde maatschappij aan de tweede overgedragen. Het betrof percelen grond gelegen in Sittard (20 stuks), Geleen (27 stuks), Hoensbroek (7 stuks), Wijnandsrade (3 stuks), Spaubeek (2 stuks), Heerlen (36 stuks), Schinnen (21 stuks), Nuth (12 stuks), Schaesberg (7 stuks), Eygelshoven (5 stuks), Nieuwenhagen (2 stuks), Kerkrade (9 stuks), Merkstein (32 stuks) en Herzogenrath (1 stuk).

In Geleen werden aldus drie stukken landbouwgrond van notaris Frans Karel Joseph door de spoorlijn doorsneden, nl. Sectie C nrs. 1761 (56 are 67 centiare), 1758 (28 are 4 centiare) en 1462 (5 are 90 centiare) en ook deze werden overgeheveld naar de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen. Na twee jaar nam SS de exploitatie van de spoorlijn over van de NZS en vormde deze om tot hoofdspoorlijn. De verbinding zou van groot belang blijken voor de ontwikkeling van de Limburgse mijnen.

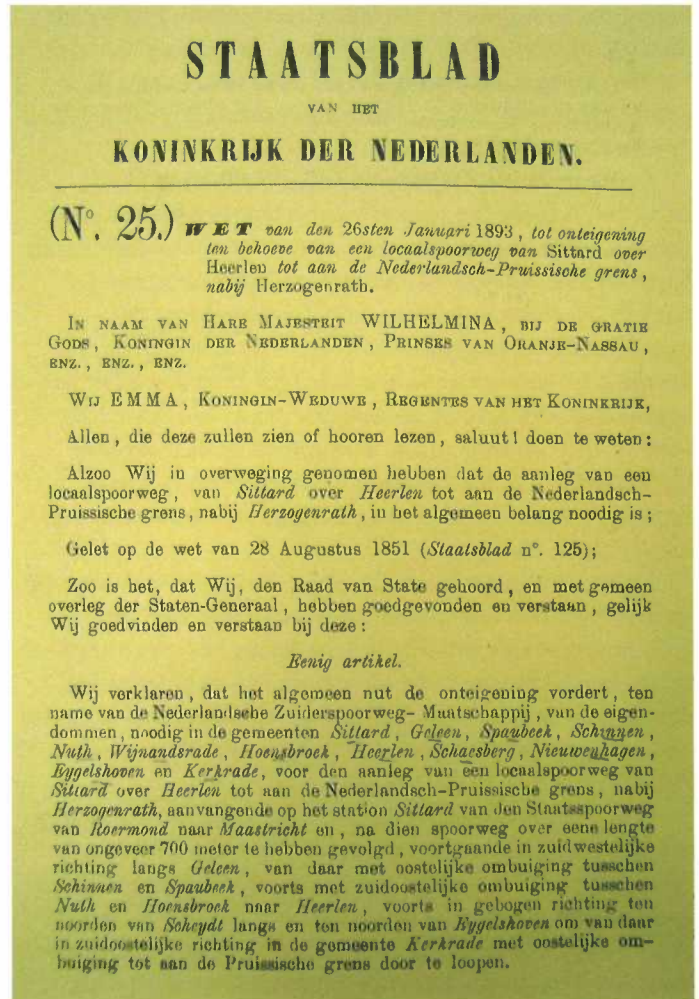
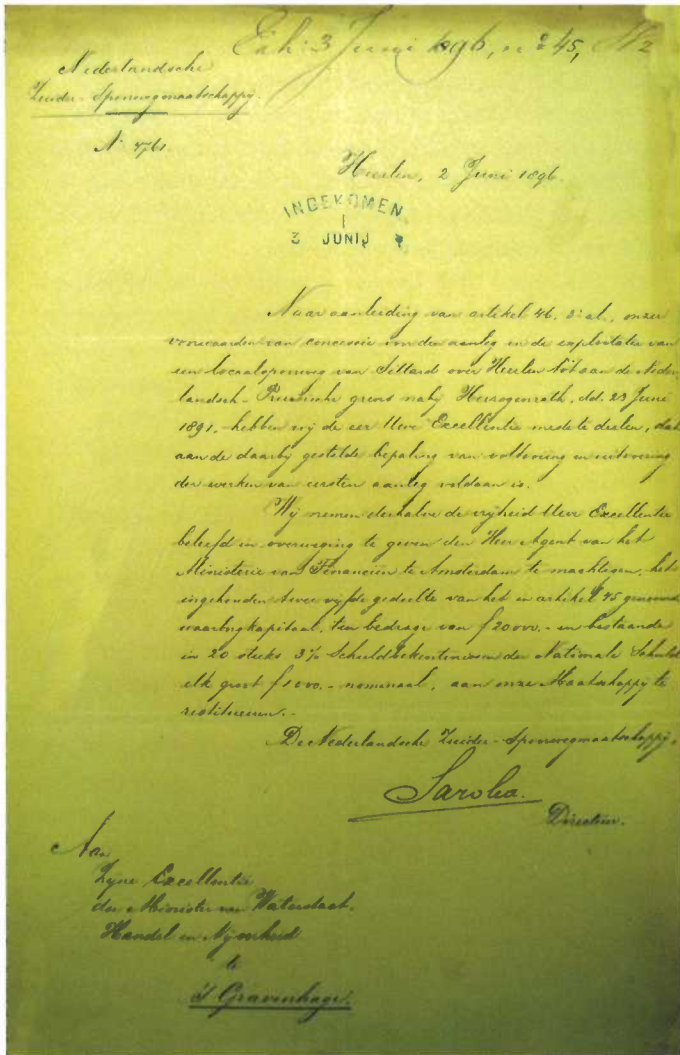
Sarolea werd in deze onderneming bijgestaan en aangespoord door de toenmalige burgemeester van Heerlen, Ch. de Hesselle. Zij wisten ook medewerking te verkrijgen van de Akense mijnbouwer F. Honigmann en zo ontstond een driemanschap; samen waren zij de grondleggers van de particuliere mijnontginning in Limburg.

Ook stond Sarolea in nauw contact met de Dürense ondernemers Carl Honigmann (1842-1903) en Friedrich Honigmann (1841-1913). Samen met de broers Honigmann richtte Sarolea ook een mijnbouwmaatschappij op en probeerde concessies voor de ontginning van steenkool te verkrijgen.

Wij verklaren, dat het algemeen nut de onteigening vordert, ten name van de Nederlandsche Zuider-Spoorweg-Maatschappij, van de eigendommen, nodig in de gemeenten Sittard, Geleen, Spaubeek, Schinnen, Nuth, Wijnandsrade, Hoensbroek, Heerlen, Schaesberg, Nieuwenhagen, Eygelshoven en Kerkrade, voor den aanleg van een lokaalspoorweg van Sittard over Heerlen tot aan de Nederlandsch-Pruisische grens, nabij Herzogenrath, aanvangende op het station Sittard van den Staatsspoorweg van Roermond naar Maastricht en, na dien spoorweg over eene lengte van ongeveer 700 meter te hebben gevolgd, voortgaande in zuidwestelijke richting langs Geleen, van daar met oostelijke ombuiging tusschen Schinnen en Spaubeek, voorts met zuidoostelijke ombuiging tusschen Nuth en Hoensbroek naar Heerlen, voorts in gebogen richting ten noorden van Scheydt langs en ten noorden van Eygelshoven om van daar in zuidoostelijke richting in de gemeente Kerkrade met oostelijke ombuiging tot aan de Pruisische grens te lopen.

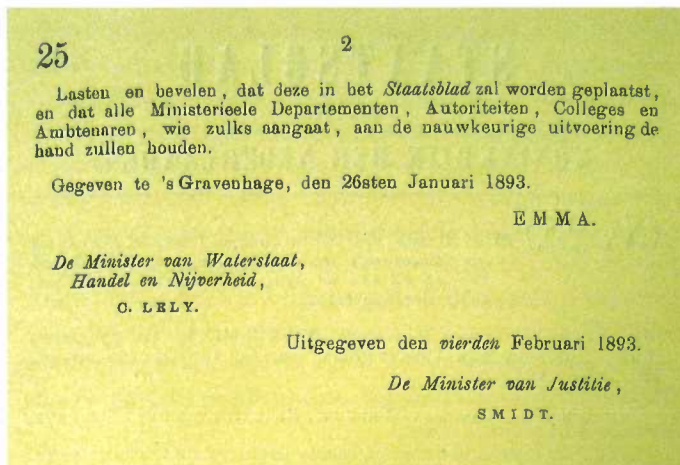
Henricus Sarolea.

Om de bewuste spoorlijn te kunnen aanleggen, dienden vooraf de benodigde gronden te worden onteigend. Het koninklijk besluit daartoe werd op 26 januari 1893 ondertekend. Daarna diende nauwkeurig de procedure gevolgd te worden zoals die was voorgeschreven in de onteigeningswet van 1850. Allereerst werd een provinciale commissie samengesteld, die zich in verbinding diende te stellen met de gemeentebesturen en die ook de nodige controles diende uit te oefenen. Verder moesten in de regionale dagbladen de lijsten van de getroffen landeigenaren gepubliceerd worden

naast de sectienummers en de grootte van de te onteigenen gronden. Uiteraard kwam hierop heel wat protest van zowel de getroffen gemeenten als van particulieren.

Tijdens de eerste dagen van mei 1891 werd al met de opmeting, afbakening enz. van de terreinen begonnen. Doch het zou nog ruim twee jaar duren alvorens de benodigde percelen grond zouden worden aangekocht. Van 1 t/m 29 juli lagen de plannen voor de nieuwe lijn in het gemeentelokaal aan de Jodenstraat in Oud-Geleen ter inzage.

Notaris Frans Karel Joseph Russel.

Het gezin Russel-Loomans

Frans Karel Joseph Russel, geb. Sittard 10 dec. 1823, overl. Geleen 14 mei 1899, zoon van Frans Erwin Joseph Rüssel en Maria Theresia Petronella Lemmens, kleinzoon van palts-graaf dr. Hugo Ferdinand Franciscus Maria Russel;⁴ tr. 1e Geleen 1 mei 1856 **Henriette Catherine Elisabeth Loomans**, geb. Lanaken 2 dec. 1824, overl. Geleen 18 sept. 1873, dochter van Adamus Franciscus Hubertus Loomans, burgemeester van Lanaken, en Maria Catharina Veugen; tr. 2e Gent 10 mei 1880 Natalie Marie Josephine Lansenbergh, geb. Mook 16 febr. 1834, overl. Geleen 24 jan. 1906, dochter van Edouard Maximilien Lansenbergh en Marie Josephine Raquet.

Uit het eerste huwelijk:

1. mr. Adam Hendrik Jozef Russel, geb. Lutterade gem. Geleen 27 febr. 1857, notaris te Geleen, O.O.N., overl. aldaar 14 maart 1928; tr. Venlo 19 aug. 1889 **Virginie Sibilla Hubertina van Oeijen**, geb. Venlo 5 sept. 1860, overl. Geleen 16 dec. 1898, dochter van Peter Vanoeijen, graankoopman, en Maria Mechtildis Hubertina Seelen.
2. Maria Theresia Francisca Augustina Russel, geb. Lutterade gem. Geleen 23 sept. 1858, overl. Tegelen 5 okt. 1937; tr. Geleen 17 juni 1904 **Louis Hubert Karel Theodor de Rijk**, geb. Tegelen 13 aug. 1863, industrieel, dakpannenfabrikant, overl. Tegelen 28 okt. 1930, zoon van Carolus Theiodorus Leonardus Derijk, koopman, burgemeester, en Hendrika Josephina Hubertina Verzijl.
3. Paul Erwin Ferdinand Marie Russel, geb. Lutterade gem. Geleen 2 mei 1860, overl. aldaar 2 maart 1879.
4. Karel Alexander Marie Russel, geb. Lutterade gem. Geleen 20 maart 1862, wijnhandelaar te Venlo, lid van de gemeenteraad en wethouder ald., overl. Venlo 24 maart 1924; tr. Maastricht 10 dec. 1885 **Henriette Charlotte Marie Mathilde Houtappel**, geb. Maastricht 18 dec. 1863, overl. ald. 17 april 1935, dochter van Hypolite Hubert Nicolas Houtappel, koopman, en Clemence Caroline Tinant.
5. Alfred Frans Maria Russel, geb. Geleen 1 maart 1864, steenfabrikant, overl. Tegelen 7 okt. 1937; tr. Tegelen 10 mei 1892 **Elise Jeane Arnelie Hubertine de Rijk**, geb. Tegelen 3 nov. 1866, overl. ald. 23 maart 1934, dochter van Carolus Theiodorus Leonardus Derijk, koopman, burgemeester, en Hendrika Josephina Hubertina Verzijl.
6. Maria Elisa Theodora Russel, geb. Geleen 21 okt. 1868, priorin der Derde Orde van de Berg Carmel en van de H. Theresia, overl. Echt 16 april 1942.

Volgnummer van het grondplan.	Te ont-eigenen grootte		Van de porceelen bij het kadaster bekend				TEN NAME VAN
	Hectaren.	Aren.	als :		ter grootte van	Nummer.	
			Hectaren.	Centiaren.			
GEMEENTE GELEEN.							
1	0 00	27	voetpad				ong. Geleen, de gemeente voor 1/2.
3	0 56	67	bouwland	7 11	00	C.	1761 Russel, Frans Karel Josef, notaris, Geleen.
4	0 00	93	weg				ong. Geleen, de gemeente.
5	0 28	04	bouwland	6 75	50	"	1758 Russel, Frans Karel Josef, notaris, Geleen.
6	0 09	11	idem	0 11	70	"	239 Custers en cons., Pieter Paulus, wed. Maria Johanna Vleugels, landbouwer, Geleen.
7	0 05	90	bouwland	0 94	50	"	1462 Russel, Frans Karel Josef, notaris, Geleen.
8	geheel		idem	0 12	50	"	1463 Hoofs, Willem Hubert, gehuwd Hubertina Helena Zelis, landbouwer, Geleen.
9	0 11	94	idem	0 42	10	"	240 Custers en cons., Pieter Paulus, wedr. Maria Johanna Vleugels, landbouwer, Geleen.
10	0 01	03	idem	0 33	90	"	241 Feron, Anna Sibilla, minderjarig, Geleen.
12	0 01	37	weg				ong. Geleen, de gemeente.
13	0 02	89	bouwland	0 08	60	"	916 Custers en cons., Pieter Paulus, wedr. Maria Johanna Vleugels, landbouwer, Geleen.

De hofstede Biesen in Geleen

Bij akte op 20 juni 1880 verleden ten overstaan van Jan Leopold Palmen, notaris te Sittard, verkocht Joseph Martin Schoenmackers de hofstede Biesen met tuin, boomgaarden, weiland, bouwlanden, houtgewas en onbebouwde gronden onder de gemeenten Geleen en Schinnen gelegen, aan Karel Frans Joseph Russel, notaris te Geleen. De gezamenlijke grootte van de aankoop bedroeg 50,61 ha en was kadastraal gelegen onder de gemeente Geleen in Sectie C nummers 1526, 1527, 1813, 256, 264, 1761, 1758, 1462, 1759, 1760, 1088, 1129, 1130, 272, 1729, en onder de gemeente Schinnen in Sectie A nummers 529, 530, 531, 533, 269, 534, 535, 546 en 2132. *Zulks met min of meermaat en met alle heersende en lijdende dienstbaarheden zodanig en in den staat waarin het al zich bevindt, zonder iets uitzonderen of voor te behouden, voor den prijs van 75.000 gulden.*

Enkele jaren later heeft notaris Russel vergeefs bezwaar aangetekend tegen de onteigeningen die de Nederlandsche Zuider-Spoorweg Maatschappij plande ten voordele van de spoorlijn Sittard-Herzogenrath. Het moet hem heel wat kopzorgen hebben bezorgd, want er waren drie percelen bij die onder de Hofstede Biesen ressorteerden.

Frans Karel Joseph Russel, overleed op 14 mei 1899 op 75-jarige leeftijd te Geleen. Bij testament werd de hoeve *de Biesen* met huis, boomgaarden, bouwland en bos toebedeeld aan zijn twee dochters Maria Theresia en Maria Elisa. Gemeente Geleen: Sectie C nummers 1526, 1527, 1813, 256,

264, 1992, 1993, 1994, 1995, 1986, 1757, 1760, 1088, 1129, 1130, 272, 1729, en te Schinnen: Sectie A nummers 529, 546, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 2271, 1846, 1847 en 2270 samen 49,22 ha groot. Waarde geschat op fl. 75.155.

Zijn zoon Adam Hendrik Jozef Russel, testamentaire executeur, maakte de navolgende opmerking: *Thans na aftrek van het gedeelte onteigend door de Nederlandsche Zuider Spoorwegmaatschappij alsnog groot 49 hectaren 22 aren, zijnde vroegere nummers 1761, 1758 en 1462 van de Sectie C der gemeente Geleen vervallen en thans geworden N^o's 1986, 1992, 1993, 1994 en 1995, terwijl de N^o's 535 en 534 van de Sectie A der gemeente Schinnen zijn geworden N° 2679 onder last van uitkering aan zijn zoon Alfred Frans Marie Russel fl. 4088,38 en aan zijn zoon Adam Hendrik Josef Russel fl. 609,86.*

De twee zussen zouden de verpachting van hoeve en landerijen voortzetten, zoals dat eerder met het goed gebeurde. Hiervan zijn verschillende onderhandse overeenkomsten bekend.

Het conflict

Op grond van de wet van 28 augustus 1851 *regelende de onteigening ten algemenen nutte* dienden Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg openbare hoorzittingen te organiseren betreffende de geplande onteigeningen. Daartoe richtte zij op 23 juni 1893 een schrijven aan de betrokken gemeentebesturen. Door de, door het Algemeen Bestuur van het Hertogdom aangewezen commissie, zou een vergadering belegd worden met de betrokken gemeentebesturen om de bezwaren van de belanghebbenden tegen het plan van aanleg van de *locaal-spoorweg* te aanhoren. Ook dienden plaatselijk zittingen te worden gehouden waar, naast de vertegenwoordiging van het gemeentebestuur, ook de eigenaars zouden worden uitgenodigd. Deze hoorzittingen werden in de Nederlandsche Staatscourant en in de dagbladen *Ons Zuiden* te Maastricht en *De Limburger Koerier* te Heerlen aangekondigd. Voor de gemeente Geleen zou deze hoorzitting plaatsvinden op zaterdag 29 juli 1893 van 10:00 tot 12:00 uur.

Het waren vooral de landbouwers, die hun gronden in twee afzonderlijke delen gesplitst zagen, die bezwaren naar voren brachten. Daarenboven werden meerdere wegen afgesloten. Berekend werd dat een omweg van 100 meter betekende dat er per dag twee vrachten (à fl. 0,30 per vracht) minder gereden zouden kunnen worden. Berekend over 80 dagen per jaar zou dat een jaarlijks verlies van fl. 48,00 betekenen.

Ook Russel protesteerde tegen de onteigening van de gronden die deel uitmaakten van zijn hoeve 'Biesen'.

De Heer Frans Karel Josef Russel oud-Notaris wonende te Geleen die bezwaar inbrengt tegen de rigting van den spoorweg tusschen de piketten 211 en 219 waar deze door zijne eigendommen is ontworpen; hij zou deze rigting wenschen verlegd te zien ten oosten van de Geleenbeek. Door de verlangde verlegging van de spoorweg zou deze komen of in het inundatiegebied der Geleenbeek of wel in het oostwaarts gelegen bergterrein, wat geen van beiden aanbeveling

verdient. Bovendien zou de bedoelde wijziging van rigting niet zijn in het algemeen, maar uitsluitend ten behoeve van een privaats belang.

Doch het verzoek van de oud-notaris om het traject niet door zijn eigendom te laten lopen, maar ten oosten van de Geleenbeek, werd van de hand gewezen, ondanks dat hij in zijn bezwaar zelfs was bijgetreden door M.H.G. Limmerts.

Beide bezwaren hebben gelijke strekking en geven het verlangen te kennen om den spoorweg liever niet door de aan reclamanten toebehoorende percelen te leggen. In verband met den loop der Geleenbeek en de wenselijke plaatsing van het station ten oosten van Geleen, is het spoorwegtracé aldaar zoo doelmatig mogelijk gekozen was het commentaar.

Aan het bezwaar dat de gebroeders Otten hadden ingediend, die in de *vork* van de Peschstraat en de Molenstraat woonden, werd echter wel tegemoet gekomen. Zij vonden dat de nieuwe spoordijk voor wateroverlast kon zorgen. Hen werd de toezegging gedaan dat er een 30 cm brede buis in de spoordijk zou worden aangebracht op de plek waar deze de weg van Geleen-Puth zou kruisen.

De Spoorwegmaatschappij bood notaris Russel een schade-loosstelling aan van 5.530 gulden, maar de eigenaar claimde een schadevergoeding van liefst 14.615,85 gulden. Frans Russel nam daarom drie deskundigen onder de arm, te weten de heren Pijls, Van Mulken en Diederer die respectievelijk fl. 25,50, fl. 25,50 en fl. 21,20 voor hun diensten ontvingen. Dhr. Diederer, landmeter van beroep, vervaardigde in opdracht van Frans Russel in 1894 een kadastrale kaart van hoeve 'de Biesen' met bijhorende landerijen, op schaal 1:25000.

De rechtbank te Maastricht deed tenslotte op 9 februari 1895 uitspraak en bepaalde de schade voor Russel op 6.441,17 gulden plus 117,79 gulden voor de pachter van de gronden. De rechtbank oordeelde ook dat de kosten, gemaakt door Frans Russel aan de drie deskundigen, door de Spoorwegen aan hem vergoed moesten worden. Daarnaast diende de maatschappij nog structurele voorzieningen uit te voeren waarvan de kosten ook ten laste waren van de Spoorwegen.

Aanleg spoorlijn Sittard-Herzogenrath

Na het beëindigen van de hoorzittingen werd groen licht gegeven voor de aanleg van de spoorlijn Sittard-Herzogenrath. Niets stond nu nog de exploitatie van de mijnen in de weg.

Gezien de processen-verbaal van de zittingen der commissie uit Gedeputeerde Staten van Limburg welke ingevolge artikel 10 der wet van 28 augustus 1851 (Staatsblad N° 125) in de gemeenten Sittard, Geleen, Spaubeek, Schinnen, Nuth, Wijnandsrade, Hoensbroek, Heerlen, Schaesberg, Nieuwenhagen, Eijgelshoven en Kerkrade heeft zitting gehouden ten einde de bezwaren der belanghebbende aan te horen, nadat aan de bepalingen der artikelen 11 en 12 dier wet was voldaan; Hebben besloten en besluiten: ten behoeve van de lokaal-spoorweg van Sittard over Heerlen tot aan de Nederlandsch-Pruisische grens nabij Herzogenrath zullen ten algemene nutte ten name van de Nederlandsche Zuider-spoorwegmaatschappij,

ter uitvoering van de wet van 26 januari 1893 (Staatsblad N° 25) worden onteigend de eigendommen in de gemeenten Sittard, Geleen, Spaubeek, Schinnen, Nuth, Wijnandsrade, Hoensbroek, Heerlen, Schaesberg, Nieuwenhagen, Eijgelshoven en Kerkrade aangeduid in het plan en de kaarten, welke ingevolge artikel 12 der wet van 28 augustus 1851 (Staatsblad N° 125) ter inzage van een ieder hebben gelegen en vermeld zijn op den staat bij dit besluit gevoegd. De minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in de Staatscourant, in de Limburger Koerier, Provinciaal dagblad en in Ons Zuiden Dagblad van Maastricht zal worden geplaatst. s'Gravenhage den 21sten december 1893 C. Lely Emma

Bijlage:

Biesen rechtszaak⁵ (Archief LHC Maastricht 08.009 inventaris N° 947)

Rechtdoende: In naam der Koningin

Verleent de gevraagde akte

Spreekt uit de onteigening ten behoeve en ten name van de Nederlandsche Zuider Spoorweg Maatschappij gevestigd te Maastricht van de volgende perceelsgedeelten bouwland onder Gemeente Geleen 1° 56 aren 67 ca uit het perceel groot 7 ha 11 are, Sectie C 1761 2° 28 aren 4 ca uit het perceel groot 6 ha 75 are 50 ca, Sectie C 1758 3° 5 aren 90 ca uit het perceel groot 94 are 50 ca, Sectie C 1462 Staande al de gemelde percelen t.n.v. de gedaagde. Stelt vast het bedrag der schadeloosstelling op de som van 6.440 gulden 17 centen. Bepaald dat door de overschrijving van dit vonnis in de registers van akten van eigendomsovergang ten kantore van de bewaarder der hypotheeken te Maastricht de eigendom van gemelde 3 perceelsgedeelten zal overgaan op de eischende vennootschap vrij van alle lasten en rechten met last aan genoemden bewaarder om bij gemelde overschrijving op den voet van art. 59 der onteigeningswet alle hypothecaire inschrijvingen door te halen die op de onteigenden goederen mochten bestaan.

Verklaart dat de eisende vennootschap verplicht is om de volgende werken te maken. In den bestaande weg leidende van de hoeve Biesen naar den grintweg van Spaubeek naar Geleen en eveneens in den bestaande weg die het perceel Gemeente Geleen kadastraal Sectie C N° 1462 ten Noorden begrenst, zal een overweg worden gemaakt 3 meter kruinbreedte.

Tot afwatering van de doorsneden percelen zal aan elke zijde van den spoorweg eene sloot gegraven worden van voldoende afmetingen. Deze sloten zullen afwateren, zuidelijk van den overweg in de weg van de hoeve Biesen naar den grintweg Spaubeek-Geleen in de richting naar Zuiden en noordelijk van deze overweg in de richting naar Noorden, waartoe onder elke oprit van de overweg in de weg, die het perceel kadaster Sectie C No 1462 langs de Noordzijde begrenst eene buiswijdte van 20 cm zal worden aangelegd. Wijst het te Heerlen verschijnend dagblad de Limburger Koerier aan als het dagblad waarin dit vonnis bij uittreksel door het Openbaar Ministerie zal worden geplaatst.

Veroordeeld de eischeres in al de kosten van het rechtsgeding deze voor de uitspraak van dit vonnis aan zijde van den gedaagden begroot op 265 gulden en 85 centen. Begroot de kosten voor den deskundige Pijs op 25 gulden 50 centen voor de deskundige Van Mulken op 25 gulden en 50 centen en voor den deskundige Diederens

op 21 gulden 20 centen. Stelt ook deze kosten der deskundigen ten laste der eischeres.

Aldus gedaan en gewezen bij Rechtbank voornoemd bij de heere M. Bergen, president, Rijnen en de Wit rechtens en ter openbare terechtzitting van Zaterdag den 9den februari 1895 door voornoemde Heer President uitgesproken in tegenwoordigheid van gemelde heeren rechters, van den heer Hanie officier van justitie en Baron von Gensau griffier.

Geraadpleegde bronnen en literatuur

De Domeinen Sittard, Minuutakten notaris J.L. Palmen 1874-1881. <https://www.dedomijnen.nl/collecties/>

De Limburger Koerier, editie 1894 en 1895, Stadsbibliotheek Maastricht.

Jamar, J.T.J., De Nederlandsche Zuider-Spoorwegmaatschappij met liquidatie bedreigd, 1892, in: *Het Land van Herle*, april 1986, 4.

Jamar, J.T.J., *Ophoven tegen de Nederlandsche Zuider Spoorwegmaatschappij*, 1894

RHCL, Memorie van successie 1899.

Nationaal Archief Ministerie van Waterstaat, Handel & Nijverheid 1878-1905, inv. nr. 1181

Ons Zuiden, Dagblad van Maastricht, 1893-1894.

Peters, P., 40 jaren spoor en mijnen in Zuid Limburg, in: *Het Limburgsch Dagblad* 1936, 245.

Privéarchief van L. Spee, directeur en eigenaar hotel-restaurant De Biesen.

Russel, Hubert Bernard, *Genealogie en geschiedenis van de 500 jaar oude familie Rüssel*, Lanaken 2015, 327.

Russel, Jos, *Limburgschen Staats-spoorweg*, 1865, 40.

Schrijnemakers M.J.H.A., *Geschiedenis van Geleen*, deel III, 2011, 478.

Vulpen, M. van, *NZS-spoorlijn Sittard-Heerlen-Herzogenrath*, 5. RHCL, 08.009, inv.nr. 847, Verslagen rechtszitting.

Noten

- 1 JACK VONCKEN, Ontstaansgeschiedenis van de steenkoolwinning in Nederland, in: *Natural Resource*, 10 (2008), no 4, blad van de Studievereniging "De Mijnbouwkundige Vereniging".
- 2 CLARA ZIJLSTRA, samenvatting van een fragment van "De Domaniale Mijn in Beeld" van PAUL GEILENKIRCHEN; de website www.domanialemijn.nl is niet meer actief.
- 3 <http://www.rijkshet.nl/cultureel-erfgoed/sarolea-henri-spoorwegbouwer>
- 4 Nederland's Patriciaat, 74 (1990) 290.
- 5 Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) te Maastricht, 08.009, inv.nr. 947.

Aanvullingen op de genealogie

Van Mechelen

Pastoor vergat doop in te schrijven

A.S.M. (FUNS) PATELSKI

Een goede reden om eigen genealogisch onderzoek te publiceren is de mogelijkheid dat de publicist reacties en aanvullingen mag verwachten. Een genealogische publicatie is nooit af. Er is altijd wel iets nieuws te vinden. Zo ook bij mijn publicatie in het vorige nummer over de familie Van Mechelen uit Libeek.¹

Van Frans Boumans uit Hoensbroek, typograaf en gepassioneerd genealogisch onderzoeker, ontving ik op 4 juli jongstleden een e-mail waarin hij zich enthousiast toonde over het artikel over de familie Van Mechelen uit Libeek en Opscheumer. Frans is een nazaat van Servatius van Mechelen en diens vrouw Catharina Meij uit Marienberg (generatie IV-2). Dit kerkdorp ligt in het Wormdal, westelijk van het riviertje de Worm, net over de huidige grens met Duitsland bij Rimbürg.

Frans deed een opvallende ontdekking in de doopregisters van de parochie St. Marien Heimsuchung [= Visitatie Maria, feestdag op 31 mei, vroeger op 2 juli]² te Marienberg. Hij vond meer doopinschrijvingen van de kinderen van het echtpaar Servatius van Mechelen-Catharina Meij. De familienaam Van Mechelen was daarbij door de pastoor nogal verminkt. Servatius van Mechelen schreef hij in als Voos Michels. Voos is lokaal dialect voor Servatius. De naam van de moeder Catharina Meij is goed herkenbaar, zij het ook meermaals verschillend geschreven.

Vergeeten een doop in te schrijven

De doopinschrijving van het tweede kind Catharina Michels (moet zijn: van Mechelen), gedoopt Marienberg 22 december, werd later ingeschreven en gekunsteld toegevoegd tussen twee reguliere eerder ingeschreven dopen in het jaar 1707. De pastoor had deze doop klaarblijkelijk vergeten in het register op te tekenen en later er tussen gefrommeld, in het jaar 1707. Dit jaar kan echter chronologisch gezien niet correct zijn. Immers, het oudste kind Anna Maria van Mechelen was al gedoopt op 30 mei 1707. Dat is zes maanden voor de tussen-gevoegde doopinschrijving. Frans Boumans meent dat de doop van 22 december, foutief in het verkeerde jaar was toegevoegd. Dat had niet 1707 moeten zijn maar waarschijnlijk 1709.³ De vergeten doop had bij dat jaar in het register toegevoegd moeten worden. Het vult tevens de lacune op die tussen 1707 en 1711 was ontstaan. Ik kan het geheel met hem eens zijn, zeker gezien het nogal slordige schrift van de pastoor.

Later werd een transcript van het originele register

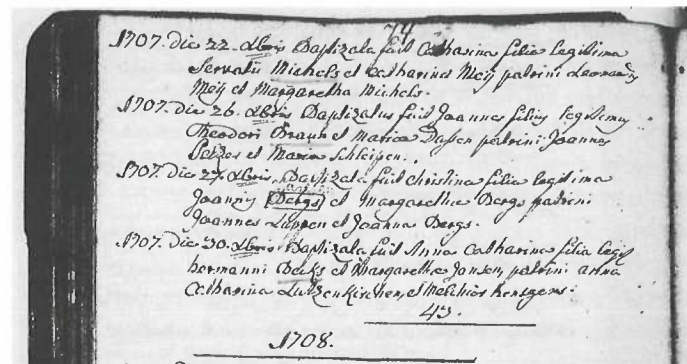
vervaardigd. Hierop is de tekst duidelijk leesbaar, maar uiteraard niet meer tussen de andere inschrijvingen toegevoegd.⁴

Hoe kon dit gebeuren? Pastoors schreven na een doopplechtigheid de gegevens niet altijd direct in het daarvoor bestemde register. Het kon door omstandigheden gebeuren dat hij dat pas later deed en de gegevens eerst op een kladblaadje noteerde. De doop van Catharina (een van mijn voor-moeders) vond plaats op 22 december. Een drukke tijd voor een pastoor. De plechtigheden rondom Kerstmis vroegen al zijn aandacht. Mogelijk raakte hij het briefje met daarop de gegevens van de doop van Catharina, kwijt. Later, vermoede-

Boven: Het originele doopregister van Marienberg met de ertussen gefrommelde doopinschrijving.

Beneden: Een laat 18e-eeuws afschrift van het origineel berustend bij de Stichting Edmond Delhougne te Roermond. Hierop is het tussenvoegen van de vergeten doop onherkenbaar geworden.

lijk zelfs meerdere jaren later, vond hij het terug. Hij kon het briefje ook helemaal verloren hebben, iets dat in een ander geval eerder is aangetoond.⁵ Bij de doop van het volgende kind van het echtpaar Van Mechelen-Meij in 1711 kwam ook zijn geheugen terug en voegde hij de doop van Catharina alsnog toe, maar dan wel in het verkeerde jaar. Alles heel voorstelbaar en een redelijke verklaring voor deze omissie.

Frans Boumans schreef hierover in zijn e-mail: *Wat mij opvalt aan deze inschrijving is dat de doop tussen eerdere dopen is ingeschreven, zeg maar er tussen is gepropt. Mijns inziens heeft de pastoor zich ofwel vergist in het jaar waarin hij de doopinschrijving ertussen propte ofwel dit was de enige plek waar hij nog iets kon invoegen.*

De ontdekking van Frans vraagt om een herziening van de beschrijving van het gezin Van Mechelen-Meij. Aan de verwantschappen en familierelaties is niets veranderd. Wel aan de volgorde van de kinderen met toevoeging van de nieuw ontdekte doopinschrijvingen uit het r.-k. doopregister van Marienberg.

Het gezin Van Mechelen-Meij

IV-1. (zoon van Joannes van Mechelen en Catharina Schifflaer)

Servatius (Vaes, Voos) van Mechelen (Michels), ged. Schin op Geul 13 dec. 1682, woonde aanvankelijk te Marienberg bij Rimburch in het Wormdal, later (sedert ca. 1714) te Ransdaal onder jurisdictie van de rijksheerlijkheid Wijlre; bij het overlijden van zijn ouders verwierf hij het ouderlijk huis te Opscheumer onder Schin op Geul, overl. Opscheumer par. Schin op Geul 25 febr. 1765; tr. zeker vóór 30 mei 1707, vermoedelijk ca. 1706 [huwelijk niet gevonden in Marienberg] **Catharina Meij (Meitz)**, geb. ca. 1683 (geschat), afkomstig uit Marienberg, overl. Schin op Geul 16 april 1762, dochter van Johannes Meij uit Marienberg en Helena Mertelers (Mertelings).⁶

Uit het huwelijk Van Mechelen-Meij:⁷

1. Anna Maria van Mechelen, ged. Marienberg (bij Rimburch) 30 mei 1707 als dochter van Servatius van Mechelen en Catharina Meitz {peetouders: Joannes Pelzer, Gertrudis Mertelers}, overl. Schin op Geul 18 jan. 1786; tr. Schin op Geul 8 febr. 1750 {get.: Joannes Kleijntiens, Joannes Savelbergh} **Waltherus (Wolterus, Wouter) Savelbergh (Savelberg, Savelsbergh)**, ged. Oud-Valkenburg 30 jan. 1713, woonde te Ingwegen 1770,⁸ te Strucht 1772, overl. na 18 jan. 1786, zoon van Joannes Savelbergh en Maria Iserlagh; wedr. van Anna Catharina Wouters.
2. Catharina van Mechelen, ged. Marienburg 22 dec. 1707 [moet waarschijnlijk 1709 zijn] als dochter van Servatius Michels en Catharina Meij {peetouders: Leonardus Meij, Margaretha Michels [= van Mechelen]}, overl. Eys 1 dec. 1771; ondertr. burgerlijk voor de dominee van Klimmen (conform Echartreglement) 7 okt. 1731, tr. burgerlijk idem 21 okt. 1731, tr. r.-k. Klimmen 21 okt. 1731 {get.: Joannes Speirts, Anna N.N.} **Franciscus Sparla**, ged. Klimmen 27 nov. 1688, landbouwer-grondeigenaar te Ransdaal onder Klimmen, overl. Klimmen 5 mei 1746, zoon van Ruttgerus Sparla, landbouwer te Ransdaal onder Klimmen, en Jenne Driessens van Opscheumer; wedr. van Catharina Habets. De

echtelieden Sparla-Van Mechelen behoren tot het voor-
geslacht van de auteur.

3. Joannes van Mechelen, ged. Marienberg 19 aug. 1711 als zoon van Voos Michels en Catharina Meij {peetouders: Joannes Lupen, Maria Henckens}, bij zijn huwelijk vermeld als jonge man van Ransdaal 1734, brouwer, pachter van het dwangpanhuis van Strucht 1742-(1748), gegoed onder Heerlen, overl. na 25 jan. 1791;⁹ ondertr. burgerlijk voor de dominee van Heerlen 5 juni 1734, kreeg een losbrief aldaar 20 juni 1734 {get.: Helena van Mechelen, Dirck Bolkens} **Maria Bolkens (Bulckens, Bulkens, Beulkens)**, jonge dochter van Akerstraat 1734, overl. Schin op Geul 11 maart 1764, dochter van Laurentius Bolkens en Clara Cornips.¹⁰
4. Johanna van Mechelen, ged. Marienberg 26 nov. 1713 als dochter van Voos Michels en Catharina Meij {peetouders: Henricus Pennartz, Johanna Peltzers}, *jonge dochter van Schin op de Geul* 1752, overl. Schin op Geul 22 nov. 1788; ondertr. burgerlijk Heerlen (conform het Echartreglement) en r.-k. Schin op Geul 30 jan. 1752, zij ontvingen van de dominee te Heerlen een attestatie 13 febr. 1752, tr. r.-k. Schin op Geul 14 febr. 1752 {get.: Joannes Kleijntiens, Catharina van Mechelen} **Joannes Moenen (Moonen)**, *jonge man wonende op Ter Veurt* (1752), overl. na 6 juli 1790.¹¹
5. Henricus van Mechelen, geb. Ransdaal par. Wijlre ca. 1716 (geschat), landbouwer, halfwinner van de hoeve Elkenrade onder Wijlre (1772)-1795, eigenaar van de ouderlijke hoeve te Opscheumer, overl. hoeve Elkenrade par. Wijlre 2 febr. 1795; tr. 1e vóór 8 okt. 1746 **Anna Elisabetha Sleijpen**, geb. ca. 1720 (geschat), overl. Elkenrade par. Wijlre 30 aug. 1766, dochter van Nicolaus Sleijpen, landbouwer te Scheumer onder Wijlre, schepen van de rijksheerlijkheid Wijlre 1712-(1731),¹² en Anna Vrusch; tr. 2e Voerendaal 28 mei 1769 met een losbrief 26 mei 1769 afgegeven door de pastoor van Wijlre {get.: Joannes Casparus van Mechelen, Maria Gertruda van den Hoof} **Johanna Mees (Meessen)**, ged. Voerendaal 6 sept. 1738, de oudere van een tweeling, dochter van Henricus Meessen, wonende te Winthagen, en Agnes van den Hooff; zij hertr. Andreas Roijen uit Merksteijn.
6. Helena van Mechelen, geb. Ransdaal par. Wijlre ca. 1718, overl. Ransdaal, begr. Wijlre 25 dec. 1760, tr. vóór 3 maart 1747 **Petrus Schepers (Scheepers)**, geb. ca. 1710 (geschat), woonde te Ransdaal onder Wijlre, schepen van de vrije rijksheerlijkheid Wijlre vermeld 1756-1777,¹³ overl. Ransdaal 20 jan. 1777, begr. Wijlre 22 jan. 1777; hij hertr. Oud-Valkenburg 6 nov. 1763 Odilia Janssen. Het echtpaar Schepers-Van Mechelen behoort tot het voorgeslacht van Frans Boumans.
7. Casparus van Mechelen, geb. Ransdaal par. Wijlre ca. 1723, graankoopman, voerman en pachter, ruim twintig jaar tollenaar te Schin op Geul in dienst van de Oostenrijks-Habsburgse overheid. Dodelijk slachtoffer van lokale justitie. Hij werd op 8 febr. 1776 gearresteerd onder verdinking lid te zijn van de vermeende goddeloze bende later meer bekend als de Bokkerijders. Na een onder tortuur afgedwongen bekentenis werd hij op 24 sept. veroordeeld tot de galg welk vonnis vier dagen later op 28 sept. 1776 op de Brunsummerheide werd uitgevoerd;¹⁴ tr. Wijlre 5 juli 1749 {get.: Leonardus Timmers, Gertrudis Heuts} **Maria**

De nieuwe parochiekerk te Marienberg gebouwd in het jaar 1958.
Foto van de auteur.

(Marie) Winthagen, ged. Klimmen 10 dec. 1723, overl.
Schin op Geul 11 febr. 1777, dochter van Joannes Winthagen
en Elisabeth Habets.

Servaes van Mechelen en Catharina Meij, de ouders van
Caspar van Mechelen, woonden te Opscheumer. Bij zijn
huwelijk in 1749 bleef Caspar met zijn vrouw in het ouder-
lijk huis te Opscheumer wonen. Zo konden zij de op leeftijd
geraakte (schoon)ouders verzorgen en geleidelijk aan het
boerenwerk overnemen. De vermeende Bokkerijder Caspar
van Mechelen als een moderne mantelzorger!

De parochiekerk te Marienberg

De in 1510 te Marienberg opgerichte parochie St. Maria
Heimsuchung was een afscheiding van de parochie van Sint-
Joannes de Doper te Eygelshoven.¹⁵ De kapel te Marienberg
werd parochiekerk. De nieuwe parochie omvatte naast
Marienberg de buurtschappen Scherpenseel, Grotenrath en
Rimburg. Het riviertje de Worm (Wurm) vormde de oost-
grens van de parochie.

De bewaard gebleven parochieregisters van Marienberg zijn
door de uitgever Patrimonium Transcriptum Verlags GmbH
(www.ptverlag.de) beschreven, gedigitaliseerd en in 2005 op
drie CD-ROMs uitgegeven onder de signatuur 69.1, 69.2 en
69.3. De kerkregisters beginnen met het jaar 1660. Het zijn
deze CD-ROMs die voor dit artikel zijn geraadpleegd.
Het kerkgebouw werd op 1 okt. 1944 opgeblazen. De huidige
nieuwe kerk werd gebouwd in 1958.

Met dank aan Frans Boumans uit Hoensbroek.

Noten

- 1 A.S.M. (FUNS) PATELSKI, Van Mechelen. Genealogie van Bokkerijder Caspar van Mechelen uit Opscheumer, in: *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie* (LTG) 46 (2018) 29.
- 2 <https://nl.wikipedia.org/wiki/Maria-Visitatie>. https://de.wikipedia.org/wiki/Mariä_Heimsuchung.
- 3 Het zou ook nog het jaar 1708 kunnen zijn geweest.
- 4 Een fotokopie van het getranscribeerde kerkregister van de parochie St. Maria Heimsuchung te Marienberg bevindt zich bij de Stichting Edmond Delhougne, Instituut voor Genealogie en Streekgeschiedenis te Roermond.
- 5 Over zo'n echt verloren briefje is in ons tijdschrift reeds eerder gepubliceerd: J.H. HANSEN, Een vergeten doop te Maasbree, in: *LTG* 27 (1999) 57-58.
- 6 Johannes Meij en Helena Mertelings (Mertelers) trouwden Marienberg 29 april 1677. Als getuigen noteerde de pastoor: Petrus Kremers en Anna Wandeliers. Helena Mertelers overleed te Marienberg als weduwe van Meij op 27 okt. 1726. Het echtpaar Meij-Mertelings trouwde drie dagen na het huwelijk van Johan Mertelers en Gertruit Hamers. Getuigen bij dit huwelijk waren Angelus Pennerts en Helena Mertelers. Waarschijnlijk waren Johan Mertelers en Helena Mertelers broer en zus.
Van het echtpaar Meij-Mertelers zijn twee kinderen bekend, te weten:
 - a. Maria Meij, ged. Marienberg 5 dec. 1677 {peetouders: Simon Pennerts, Johanna Meij}.
 - b. Maria Meij, ged. Marienberg 22 jan. 1688 {peetouders: Joannes Pelsler, Sophia Meij}.
- 7 De eerste kinderen waren geboren en gedoopt te Marienberg, de jongere kinderen waren geboren te Ransdaal onder Wijlre en derhalve gedoopt in de kerk van Wijlre, van welke parochie de doopregisters uit deze periode zijn verdwenen.
- 8 Regionaal Historisch Centrum in Limburg (RHCL), 09.001, Notarieel Archief (NA), inv.nr. 4186, notaris L'Allemand, minuutakte d.d. 9 juni 1770.
- 9 RHCL, 01.075, Landen van Overmaas (LvO), inv.nr. 7930, 25 jan. 1791.
- 10 RHCL, 09.001, NA inv.nr. 4726, landmeter H. Rhoen, akte 103, 28 april 1740, scheiding en deling van de nagelaten goederen van wijlen Lins Beulkens en Clara Cornips, gesteld in zes delen en loten, gevallen aan 1. Gertruij Beulkens; 2. Gerart Beulkens; 3. Joannes van Mechelen; 4. Derck Beulkens; 5. Peter Beulkens en 6. Catharina Beulkens. Met dank aan Math. Winthagen uit Klimmen.
- 11 RHCL, 09.001, NA inv.nr. 4259, notaris H. Wijnants, Schin op Geul, akte 83, 6 juli 1790.
- 12 R.M. DE LA HAYE, *Inventaris van de archieven van de heerlijkheid en de schepenbank Wijlre 1464-1796 (1816)*, Maastricht 1993, 45-46.
- 13 Ibidem, 45.
- 14 ANTON BLOK, *De Bokkerijders*, Amsterdam 1991, 380. BLOK staat voor de inmiddels meer achterhaalde visie dat de afgedwongen bekentenissen gedaan tijdens en na het martelen van de verdachten inhoudelijk op waarheid berustten. Ook wanneer er geen hard bewijs aantoonbaar was.
- 15 J.M. VAN DE VENNE, *Eygelshoven gedurende acht eeuwen 1131-1931. Gedenkboek uitgegeven door het gemeentebestuur bij de viering van het achthonderdjarig bestaan van Eygelshoven*, Eygelshoven 1931, 133 e.v.

Dopen van kinderen van Maasschippers

te Luik 1673-1702

HENK J.L.M. BOERSMA

Genealogisch onderzoek naar Maasschippers is geen sinecure. Uit de aard van hun werk was deze vooraanstaande en welvarende groep burgers veelal onderweg met handelswaar om in hun onderhoud te voorzien. De meeste Maasschippers woonden en leefden op hun schip, enkelen hadden daarenboven een huis aan wal. Kinderen werden geboren aan boord van het schip en gedoopt waar het schip toevallig aanmeerde in afwachting van nieuwe lading of vanwege een andere reden langer verblijf kon houden. Tenminste wanneer de tijd dat toeliet, anders werd verder gevaren in afwachting van een gunstigere plaats om de ceremonie te voltrekken. In principe kwam nagenoeg daartoe iedere plaats op het bevaarbare gedeelte tussen de oorsprong en de monding van de Maas in aanmerking, waaronder Mézières, Namen, Hoei, Luik, Visé, Eijsden, Maastricht, Urmond, Wessem, Roermond, Venlo, Cuijk, Grave, Nijmegen en Dordrecht.

Maasschippers waren veelal protestant. Dat maakte het aantal plaatsen waar zij hun kinderen ten doop konden houden beperkt. Toevalligerwijze ontdekte ik als bijvangst, je moet er natuurlijk wel oog voor hebben, van mijn onderzoek in Olne, Blg. naar de familie Fourestier Lanous¹ een wel heel bijzondere plaats waar Maasschippers van onder meer de bekende families Nolens, Bours en Morrees hun kinderen lieten dopen: op hun aangemeerde schepen in de Maas bij Luik ('dans les batteaux proche Liege'). Klaarblijkelijk stelden zij een spoedige doop van hun kinderen op prijs.

De link naar Olne, deze kleine plaats ligt landinwaarts op circa 15 kilometer van Luik, is hierin gelegen dat de predikanten van de Franstalige protestantse gemeente (Église Wallone) van Olne, Henry Chrouet (Xhrouet) en Abel de Lambermont, klaarblijkelijk regelmatig hun diensten ter plaatse aanboden en daarvan registratie voerden in het doopregister van hun gemeente.

Henry Chrouet (Xhrouet) werd geboren te Spa in 1621 (doopregister helaas niet bewaard gebleven) en was de eerste predikant van de in 1649 opgerichte protestantse gemeente in Olne. Hij stierf in het harnas aldaar op 28 januari 1691.²

Abel de Lambermont werd geboren te Sedan op 12 augustus 1639 en was achtereenvolgens predikant in Imécourt, Gorcum en vanaf 1691 te Olne tot aan zijn emeritaat in 1720. Hij overleed te Olne op 30 april 1732.³

Dat zij hun diensten aanboden heeft er misschien mee van doen dat zij predikant waren van een zeer kleine gemeente, waar maar vijf tot tien dopen per jaar plaatsvonden, een

enkel huwelijk en evenzo weinig overlijdens. De extra inkomsten vanwege het dopen op locatie waren zeker een welkome aanvulling op hun traktement.

Van de opvolger van Abel de Lambermont, het betreft zijn zoon Pierre Abel de Lambermont (Maastricht 22 januari 1697 - 9 november 1757) die in 1720 in functie trad zijn geen dopen op een locatie anders dan in de kerk bekend.

De inschrijvingen

De inschrijvingen van dopen van schipperskinderen die door Henry Chrouet en Abel de Lambermont werden verricht, betreffen:⁴

Door Henry Chrouet:

1673: een kind van de heer Cane, schipper op de Maas
03-11-1686: ('dans un bateau) Catharine, dochter van Simon Monaij.

01-12-1688: ('sur la Meuse') Agnes, dochter van Mathieu Kloens en Merie Kousten, doopheffers Megiel Koninck et Agnes Paradis

Door Abel de Lambermont:

26-11-1697: Simon, zoon van Bertholé Laben, burger van Grave

06-01-1698: Hubert, zoon van Denis Morray, burger van Nijmegen

09-01-1698: Jacob, zoon van Frederic Nolens, burger van Nijmegen

13-01-1698: Beatrix, dochter van Lambert Lemmens, burger van Urmond

27-02-1698: Marie, dochter van Martin Joris, burger van Nijmegen

20-05-1698: Catherinne, dochter van Arnouldt Morrays, burger van Nijmegen

14-11-1698: Hubertus, zoon van Dionijs of Denis Morraijs, schipper, burger van Nijmegen

30-12-1698: Thomas, zoon van Hendrick Pauweerts, schipper, burger van Nijmegen

29-07-1699: Hendrik, zoon van Wilhelmus Wonk en Alida Bours, burgers van Nijmegen

29-01-1700: Alida, dochter van Bertholet Labeen, burger van Grave

08-07-1700: Anna, dochter van Pierre Couronne en Marie Bours, burgers van Grave

11-11-1700: Pierre, zoon van Martin Joris en Catherine

Bourse, burgers van Nijmegen, doopheffers
Pierre Couronne, Jean Bourse, Johanna Bourse
en Jenneton Joris

13-03-1702: Jacobus, zoon van Pierre Coronne, schipper,
burger van Grave, en Marie Bours, doopheffers
Geurt Seruaser, Jean Bours et Piternelle Nolens

10-10-1702: Jacob, zoon van Anthoine Louijs van Maastricht
en Jeanne Bourse, doopheffers Peters (sic!)
Nolens, Jean Bourse en Marie Louijs

Noten

- 1 HENK J.L.M. BOERSMA, Het nageslacht van Jacques Fourestier Lanous, réfugié de Saintonge, in: *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie* 43 (2015), 99-113.
- 2 Zie voor hem: *Biographie nationale*, t.4, Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique, éd. E. Bruylant, Bruxelles, 1873 en voor zijn werkzaamheden ter plaatse: Le noviciat réformé dressé a Aulne par Henry Chroüet, ministre de Calvin: battu en ruine [...]. Partie première contenant fondamentalement l'estat du Deffi fameux ventilant antre lesdits pasteur & ministre dudit Aulne, Antoine Delva, Liège, Joannes Matthias Hovius, 1657.
- 3 C. BRUN, Les Lambermont des capetiens protestants a Sedan aus XVIe siècle?, in: *Cahier* 48 (1994) van de Société de l'histoire des protestantisme français.
- 4 Het betreffende doopregister is online ter inzage via search.arch.be onder parochieregisters, provincie Luik (arr. Luik, Verviers), Olne, paroisse Église Réformée, actes de baptêmes, etc.

BOEKHANDEL & ANTIQUARIAAT
BOOM

Neerstraat 31a, 6041 KA Roermond
tel. 0475 33 46 65
boomboekhandel@freeler.nl

Geopend:
woensdag t/m zaterdag 11-17 uur

Gespecialiseerd in nieuwe en antiquarische
uitgaven over Limburgse geschiedenis,
te vinden in ons Kwartaalblad *Limburgensia*.

Boekbespreking

Hustinx-Quix

kwartierstaat, genealogie en familiegeschiedenis deel II

HENK J.L.M. BOERSMA

Nog onlangs zag ik mevrouw Els Hustinx, een van de auteurs van het onderhavige werk, ijverig en voortvarend oude archiefstukken bestuderen in het Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) te Maastricht. Ik ken haar al vele jaren, mede vanwege haar langdurig lidmaatschap van het LGOG en als trouw deelnemer aan de meerdaagse studiereizen. Een reden te meer voor mij om haar te vragen waar haar interesse op dat moment naar uitging.

Jef [Moers] heeft mij weer een pak vragen voorgelegd vanwege het volgende deel van mijn kwartierstaat. We gaan afronden en deel 2 uitgeven, vandaar. En dan stop ik er ook mee!, maar dat laatste klonk niet erg overtuigend, ook niet in het Maastrichts.

Jef Moers, ook al langdurig lid van het LGOG en vaste studiereisgenoot van Els, is het genealogisch brein achter de kwartierstaat Hustinx-Quix. J.H.M. (Joseph, Jef) Moers uit Beek maakte eerder naam met de uitgave *Dolmans. Genealogie en familiegeschiedenis* dat in 2003 verscheen bij de Stichting Instituut voor Genealogie en Streekgeschiedenis te Roermond en met het imposante tweedelige werk over zijn eigen familie, *De familie Moors/Moers. Geschiedenis en genealogie*, dat in eigen beheer werd uitgegeven samen met zijn neef, co-onderzoeker en co-auteur Simon Moors, en in 2016 het licht zag.

Voor deze uitgave werd gedurende 40 jaar onderzoek gedaan.

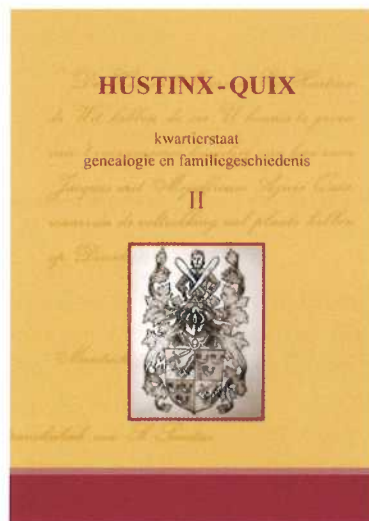
Daarnaast heeft Jef zijn sporen verdiend met het inventariseren, indexeren en catalogiseren van tal van moeilijk leesbare archivalia gedurende een periode van 20 jaar in het RHCL en in het AEL (Archives de l'État à Liège), inderdaad te Luik.

Het nu voorliggende deel II van *Hustinx-Quix, Kwartierstaat, genealogie en familiegeschiedenis* is logischerwijze het vervolg op deel I van deze kwartierstaat, dat in 2013 feestelijk werd gepresenteerd bij gelegenheid van de 75e verjaardag van Els Hustinx (geb. Maastricht 1938). Zij is de proband van de voorliggende kwartierstaat en zij is een dochter van Jacques Hustinx (Maastricht 1890-1986) en Agnès Quix (Wyck-Maastricht 1901-1986), de naamgevers van de kwartierstaat (let op het voorkomen van de x en de q in de naam).

In deel I werden de kwartieren 1 tot en met 1347, dit

betreft de generaties 1 tot en met 11 (gedeeltelijk), uiteraard voor zover deze achterhaald konden worden, beschreven. En dan niet alleen de kwartierdragers, maar ook hun kinderen en hun partners. Hierdoor is het mogelijk dat veel familievorsers direct aansluiting kunnen vinden met hun eigen familie, ook wanneer het aangehuwden betreft. Tel daarbij op de vele kleine familiegeschiedenissen, akten, transcripties en nadere onderbouwingen van gemaakte keuzes en het verhaal is compleet.

De vele illustraties maken de uitgave ook visueel aantrekkelijk. Het grootste deel van de kwartieren betreft families uit Maastricht en directe omgeving, Zuid-Limburg, het nabije België en Duitsland. Bekende namen naast Hustinx en Quix zijn onder meer: De Wit, Palmen, Pluymers, Heyligers, Ploumen, Rutten, Nijpels, Crahay, Driessen, Smeets, Royen, Wouters, Klocker (Klöcker), Potmans, Daemen, Timmermans, Reuleaux, Wolters, Jessen, Opdent, Moens, Cremers, Gilissen, Crijns, Paulussen, Haenen, Dolmans, Dupont, Hochstenbach, Krips, Kicken, Debie, Franssen, Banens, Limpens, Van Buel, Van Aust en Moers. Natuurlijk zijn de beschreven familiale betrekkingen in het uitgebreide notenapparaat verantwoord.

Dit boek op A4-formaat, gebonden met een harde kaft, telt 466 pagina's. Deel I besluit met een voorproefje op deel II: de hogere kwartieren Hustinx, die overigens in deel II opnieuw op de juiste plaats in de kwartierstaat worden opgevoerd en dan nog met aanvullingen die sedert het verschijnen van deel I zijn achterhaald.

Het familiewapen Hustinx siert het voorplat. De beschrijving daarvan is als volgt: wapen: gevierendeeld: I en IV in goud een geharnaste arm met ontblote hand van natuurlijk kleur, uitkomende van de delingslijn of schildrand, houdende in de hand een zilveren zwaard, II en III in rood drie gouden posthoorns (2,1); dekkleden en wrong: goud en geel; helmteken: een uitkomende gebaarde man van natuurlijke kleur, bruin gekleed met gouden omslag en singel, houdende in iedere hand een knots van natuurlijke kleur, kruislings voor de borst.¹

De auteurs Els Hustinx en Jef Moers in de studiezaal van het Regionaal Historisch Centrum Limburg te Maastricht.

Richten we nu onze aandacht op deel II dat in december 2017 (Maastricht) verscheen en ook in eigen beheer werd uitgegeven. Dit boek kent dezelfde specificaties als deel I, zij het dat nu een aantal illustraties in kleur zijn afgedrukt. De omvang bedraagt 380 pagina's. Na een omvangrijk begin van 42 pagina's met aanvullingen en verbeteringen op de eerste 11 generaties zoals in deel I beschreven, volgt de hoofdmoot van het boek: het vervolg van de kwartieren van de 11e generatie en aansluitend de kwartieren van de generaties 12 en hoger tot en met Arnuldus genaamd Hustins de Emael (kwartiernummer 262.144), die in generatie 19 een plaats kreeg. Dan tikken we net het jaar 1300 aan.

Eenieder die genealogisch onderzoek verricht weet hoe moeilijk het is om zelfs maar de 1600-grens te passeren, laat staan verantwoord invulling te geven aan familierelaties en verwantschappen in de eeuwen daarvoor. Behalve natuurlijk wanneer je afstamt van Karel de Grote, maar dat doen we inmiddels allemaal. Naast de kwartierstaat is een fragment-genealogie van de oudste generaties van de vooral in Maastricht en Sint-Pieter voorkomende familie Van Aust alias Van Oest opgenomen (pag. 348-380), van wie enkele telgen ook in de kwartierstaat een plaats hebben gekregen. Blijft wel de vraag waarom één nader uitgewerkt gezin (van Buel-van Aust) als aparte bijlage is opgenomen (pag. 8-10) en niet in de genealogie zelf is uitgewerkt (op pag. 375), waar dat gezin met name wordt genoemd. Dat zou de duidelijkheid ten goede zijn gekomen.

Met name in de hogere kwartieren valt nog heel wat te onderzoeken. Daartoe zijn nog tal van archieven beschikbaar, die ongetwijfeld nog een keer aan bod komen. De auteurs hebben daartoe vast voorgesorteerd door in beide uitgaven in de gepubliceerde teksten voldoende ruimte te laten om zelf ter plaatse aanvullingen te kunnen doen. Dat is een keuze. Het oogt niet zo mooi, maar is wel zeer praktisch en biedt snel inzicht waar hiaten te vullen zijn.

De auteurs beogen met beiden uitgaven méér dan het publiceren van hun onderzoeksresultaten. De werken zijn

namelijk gelardeerd met tips hoe en waar onderzoek te doen en welke bronnen daarvoor beschikbaar zijn. Dat maakt dat deze uitgaven ook voor andere stamboomvorsers dan degenen die met hun gegevens aansluiting kunnen vinden bij de gepresenteerde kwartieren van waarde zijn. Dit verdient alleszins navolging.

En dat er geen deel III komt gelooft natuurlijk niemand. Dan kan meteen mijn enige punt van kritiek worden weggenomen, het ontbreken van een plaats- en namenregister, ondanks dat de auteurs daar bewust voor hebben gekozen om de lezer te dwingen kennis te nemen van het gehele verhaal: de genealogische en geschiedkundige constructie die de kwartierstaat draagt. Maar toch, wat zou het mijns inziens mooi zijn wanneer in deel III de genoemde registers over alle delen worden opgenomen (of op zijn minst de namen van de kwartierdragers en de plaatsnamen) alsook weer een lijst met aanvullingen, verbeteringen en de inpassing van de alweer nieuw verschenen genealogische literatuur. Dat zou de waarde van de boeken, die met zoveel aandacht en deskundigheid zijn samengesteld, én het gebruiksgemak zeker ten goede komen.

Beide boeken zijn ook op cd-rom beschikbaar. Deze wordt bij aankoop van deel II meegeleverd. De cd-rom is uiteraard geheel doorzoekbaar. Desondanks heeft een op papier gesteld register mijn voorkeur. Kniesoor die daar op let. Wij laten ons verrassen!

De beide boeken *Hustinx-Quix, Kwartierstaat, genealogie en familiegiedenis I* (Maastricht 2013) en *II* (Maastricht 2017) verschenen in beperkte oplage en zijn nog te koop bij de auteurs. Deel I à € 70,00, deel II à € 80,00, beide delen in een koop à € 135,00. Verzendkosten bedragen € 6,95. Voor nadere informatie: jefmoers@hetnet.nl.

Noot

- 1 J.M. VAN DE VENNE, *Limburgsche Wapens*, Maastricht 1925, 15.